

Måndagen den 19 november

Kl. 11.00

*Om åtgärder mot
kvinnomisshandel*

§ 1 Justerades protokollet för den 9 innevarande månad.

§ 2 Om kvinnomisshandel

Justitieministern HÅKAN WINBERG erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Kerstin Ekmans* (fp) den 24 oktober anmälda interpellation, 1979/80:41, dels *Gunnel Jonängs* (c) den 15 november anmälda interpellation, 1979/80:66, och anförde:

Herr talman! Kerstin Ekman har frågat mig dels vilka åtgärder jag anser påkallade med anledning av den senaste tidens alarmerande uppgifter om kvinnomisshandel, dels om jag anser att det är möjligt att låta polisutredning efter en anmälan om misshandel fortgå även om anmälan tas tillbaka.

Gunnel Jonäng har frågat mig

1. om jag vill föranstalta om åtgärder för att undersöka och kartlägga förekomsten av kvinnomisshandel och annat våld mot kvinnor,

2. om jag vill medverka till en utredning om åtalsbestämmelserna vid kvinnomisshandel och

3. om jag är beredd att verka för att utsatta kvinnor får vård, stöd och hjälp i sin situation av samhället.

Jag besvarar interpellationerna i ett sammanhang.

Som nämns i de båda interpellationerna har det under senare tid förekommit uppgifter om våld mot kvinnor i hemmen som är ägnade att inge allvarlig oro. Någon tillförlitlig uppgift om frekvensen av övergrepp av detta slag finns visserligen inte f. n., eftersom det rör sig om förhållanden som är svåråtkomliga för statistik. Klart är emellertid att det här är fråga om ett socialt problem vars betydelse inte får underskattas.

Det aktuella problemet har på senare tid uppmärksamrats, bl. a. av brottsförebyggande rådet. Rådet anordnar i morgon ett seminarium över temat våld mot kvinnor. I seminariet deltar bl. a. tjänstemän vid olika sociala myndigheter, polisväsendet och åklagarväsendet samt medicinsk och sociologisk expertis. Avsikten med seminariet är att få fram ett utkast till handlingsprogram som kan behandlas vid en planerad större konferens nästa år och som sedan kan läggas till grund för ett åtgärdsförslag. Enligt min mening är det ett angeläget initiativ som brottsförebyggande rådet har tagit, eftersom det är uppenbart att en samordning av insatser från många olika ansvarsområden behövs för att problemets omfattning och ändamålsenligheten av olika tänkbara åtgärder skall kunna belysas.

Vad som framför allt är angeläget är självfallet att förebygga situationer som kan ge upphov till övergrepp av det slag som här är aktuellt. I

Måndagen den
19 november 1979

*Om åtgärder mot
kvinnomisshandel*

blickpunkten kommer kurativt och socialt stöd från samhällets sida till kvinnor som utsätts för eller löper risk att utsättas för övergrepp. Jag vill erinra om att behovet av en ändamålsenlig organisation för familjerådgivning liksom för familjeterapi och andra psykosociala insatser för bearbetning av relationsstörningar betonas i den nyligen framlagda propositionen om socialtjänsten. Ibland kan emellertid de insatser som behöver göras från samhällets sida avse mera konkreta frågor, såsom t. ex. hjälp att lösa bostads- och arbetslöshetsproblem. På längre sikt torde den viktigaste förebyggande åtgärden vara att fortsätta strävandena mot jämställdhet mellan kvinnor och män på bl. a. arbetslivets område.

I de båda interpellationerna berörs också bestämmelserna om åtal för misshandel, en fråga som direkt faller inom mitt ansvarsområde.

F. n. gäller enligt 3 kap. 11 § brottsbalken att misshandel som inte är grov och som inte har förövats på allmän plats får åtalas av åklagare bara om målsäganden anger brottet till åtal eller åtal är – som det heter – ”påkallat ur allmän synpunkt”. Denna bestämmelse kan sägas innebära en inskränkning i den rätt och plikt för åklagaren att åtala som gäller i fråga om brott i allmänhet. Samma regel finns för hemfridsbrott, våldtäkt och liknande sexuella övergrepp samt för förmögenhetsbrott mot närstående. De speciella åtalsbegränsningarna har brukat motiveras med intresset av att hindra opåkallade ingrepp i enskilda människors förhållanden.

Jag vill framhålla att det ankommer på åklagaren och inte på polisen att avgöra om åtal är påkallat från allmän synpunkt. Har förundersökning inletts på grund av en anmälan som sedermera återtas, måste alltså polisutredningen alltid drivas så långt att åklagaren får underlag för sitt ställningstagande i åtalsfrågan. Lagen utgår från att stor hänsyn skall tas till målsägandens önskemål vid åklagarens bedömning av frågan om åtal kan anses påkallat från allmän synpunkt. I lagmotiven framhålls emellertid också att ett allmänt åtal ibland kan vara påkallat just av det skälet att målsäganden inte vågar ange brottet till åtal. Eftersom bevisning rörande misshandel som har skett på enskild plats i regel bygger på målsägandens uppgifter, är det dock ofta svårt att fullfölja förundersökningen till ett åtal mot målsägandens vilja. En målsägande kan sålunda inte tvingas att lämna uppgifter om händelseförloppet, underkasta sig kroppsbesiktning för konstaterande av skador eller på annat sätt mot sin vilja förmås att medverka till utredningen.

Den särskilda regeln om åtal vid misshandelsbrott motiverades vid sin tillkomst bl. a. just av önskemålet att åtal inte skulle behöva väckas i vissa fall av hustrumisshandel. T. ex. framhöll riksåklagaren i ett remissyttrande att ett ingripande med åtal i sådana fall inte sällan kan leda till att äktenskapet helt spolieras eller i varje fall till att hustruns situation blir ännu svårare än förut. Även andra liknande fall åberopades, t. ex. misshandel i affektstillstånd, där parterna försonas omedelbart efter misshandeln.

Dessa skäl torde åtminstone delvis fortfarande vara bärkraftiga. Å andra sidan kan man befara att den nuvarande åtalsregeln i praktiken har lett till att samhället har kommit att inta en alltför passiv hållning gentemot misshandel i hemmet och liknande. Det finns därför enligt min mening anledning att nu

ta åtalsregeln under omprövning. Som Gunnel Jonäng har nämnt har den år 1977 tillkallade sexualbrottskommittén enligt sina direktiv att överväga om det är motiverat att behålla de åtalsregler som gäller för våldtäkt och vissa liknande brott. Det synes mest ändamålsenligt att även den närbesläktade frågan om åtalsregeln vid misshandelsbrott utreds genom denna kommittés försorg. Jag tänker därför föreslå regeringen att kommittén får tilläggsdirektiv att undersöka denna fråga. Genom kommitténs arbete torde också frekvensen av de brott som de båda interpellationerna gäller komma att belysas ytterligare.

KERSTIN EKMÄN (fp):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för det positiva svaret på min interpellation.

I FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna står det i artikel 3: "Ingen må utsättas för tortyr eller omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning." Att många kvinnor verkligen utsätts för förnedrande behandling har vi denna höst fått skrämmande bevis för. Alla poliser som kallas till lägenhetsbråk och de som genom sitt arbete kommer i kontakt med dem som är i nöd och tillkallar hjälp kan ge upprörande skildringar. De siffror som nämnts i samband med den senaste tidens aktualisering är helt svindlande. 300 000 fall om året har nämnts. Endast 3 000 fall går till anmälan och 300 till åtal. Antalet misshandelsfall är svårbedömt. Det s. k. mörkertalet är troligen stort. Vittnesbörd ger anledning misstänka att så är fallet.

Det spekuleras mycket om anledningarna till misshandel, och förklaringarna är skiftande. Ett behov av revansch på kvinnan för oförfärd och misslyckande i arbets- och sällskapslivet är en förklaring. En annan är att mannen från sin barndom har fått lära sig att kvinnan är underlägsen mannen och blir osäker när föreställningen stämmer dåligt med verkligheten och kvinnan gör anspråk på jämställdhet. Den traditionsbundna mansrollen som ställer krav, och mycket annat, anförs också som förklaringar.

Det rör sig om olika grader av misshandel. Vid fall av misshandel på gatan sker ingripande och åtal, men misshandel inom hemmets väggar faller ej under samma åtalsregler. Ett vanligt mönster är att misshandeln börjar, kvinnan tillkallar polishjälp, mannen grips och förs till polisstation men släpps efter fem sex timmar. Han kan återvända hem, misshandeln fortsätter kanske och blir då ofta grövre. Det enda skydd kvinnan har mot detta är att fly till en annan bostad.

Justitieministern framhåller att det ankommer på åklagaren och ej på polisen att avgöra om åtal är påkallat.

Det är ordningspolisen som får första kontakten när hjälp tillkallas. Om den misshandlade önskar anmäla kommer kriminalpolisen senare till platsen eller måste den misshandlade själv uppsöka polisstationen. Det är för de drabbade svårt att förstå att den första kontakten inte räcker. Det kan också vara svårt att bevisa att skadorna härrör från misshandel. Mannen kan neka och påstå att skadorna skett genom fall och eget förvållande. En känsla av maktlöshet griper ofta de drabbade, och de känner sig stå utan stöd.

Måndagen den
19 november 1979

*Om åtgärder mot
kvinnomisshandel*

I botten ligger naturligtvis den brist på jämställdhet vi fortfarande har. Det finns en inrotad inställning hos omgivningen att man ej skall lägga sig i och att det på något sätt är legalt att slå sin hustru.

Justitieministern visar i sitt svar på olika vägar och åtgärder som är möjliga för att förbättra den svåra situationen. Det seminarium som äger rum i morgon inger förhoppningar inför framtiden. Det är oerhört viktigt att allt stöd ges de drabbade. Jag vet att förslag till åtgärder också har lämnats från bl. a. ett möte i Göteborg över ämnet kvinnomisshandel-familjeförtryck.

Justitieministern talar om nödvändig samordning. Jag vill dock peka på att polisen i dag inte automatiskt har plikt att göra anmälan till de sociala myndigheterna, då de varit kallade till ett lägenhetsbråk. Men alla fall av misshandel visar ju att något är galet i ett förhållande mellan människor, och det bör då vara självklart med kurativ hjälp.

Det som justitieministern nämner som den viktigaste förebyggande åtgärden, nämligen att fortsätta strävandena mot jämställdhet mellan män och kvinnor, måste naturligtvis vara vårt mål. Dock finns det i våra attityder och i vårt tänkande fortfarande så mycket som måste ändras, innan vi når det målet. Detta kommer till uttryck i bl. a. justitieministerns eget svar, i den del som gäller möjlighet att väcka åtal trots att anmälan tagits tillbaka. Den särskilda regeln om åtal vid misshandelsbrott motiverades vid sin tillkomst bl. a. med att åtal ej skulle väckas i vissa fall av hustrumisshandel, eftersom ett åtal kunde leda till att äktenskapet helt spolierades, liksom med att misshandel kunde ske i affektstillstånd och att försoning kunde ske efteråt. Justitieministern tror att detta delvis kan vara bärkraftigt fortfarande. Det ser jag som ett bevis för att det t. o. m. här kan ses som en acceptabel händelse att misshandel sker, bara försoning sker efteråt. Men nog måste man i varje fall av misshandel hävda att något är fel och att hjälp behövs!

Jag tackar emellertid justitieministern för att han är villig att ta åtalsregeln under omprövning.

När det gäller det fortsatta handläggandet är det ytterst angeläget att åtgärder vidtas och att utredning kommer till stånd. Detta blir naturligtvis följden av de tilläggsdirektiv justitieministern ger den sittande sexualbrottskommittén. Man kan därigenom först och främst få en vederhäftig statistik och en realistisk belysning av den verklighet som tyvärr finns.

Det är min förhoppning att slutet blir att undersökning kan fullföljas och åtal väckas i anmälda fall, trots att anmälan återtagits. Det är mig främmande att ropa på lag och ordning, men jag vill framhålla att samma lag och ordning skall gälla män och kvinnor i detta land. Det viktiga är naturligtvis inte utkrävandet av straff, men vi får inte underskatta den preventiva effekten av en lag. Vår önskan måste vara att även den femte artikeln i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna skall efterlevas. Envar har rätt till frihet och personlig säkerhet.

GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Denna dag är en dyster och beklämmande dag i den svenska riksdagens historia. Vi skall tala om kvinnoförtryck, ett förtryck som bottnar i

den ojämställdhet som råder mellan kvinnor och män. Av allt att döma är det kvinnor som kommer att föra debatten – justitieministern är visserligen man, men han talar å ämbetets vägnar. Och naturligtvis är detta någonting som är symtomatiskt. Många män har ännu över huvud taget inte insett och förstått att det finns någon ojämställdhet i vårt samhälle. Det kanske säger sig självt att männen, som sitter där med alla privilegier och som styr samhället, har svårare att inse ojämställdheten än kvinnorna, som lever mitt uppe i den dagligen och stundligen.

Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min interpellation. Jag vill säga att jag uppskattar att den blivit besvarad redan i dag, trots att den inlämnades så sent som i torsdags.

Herr talman! Med den lagstiftning vi har i dag legitimerar samhället kvinnomisshandel. Vårt svenska samhälle – progressivt och avancerat – har inte kommit längre i jämställdhetsarbetet, utan befinner sig fortfarande delvis på det gamla och förlegade patriarkaliska stadiet.

Så sent som 1962 slogs denna princip fast i svensk lagstiftning. Propositionens kommentar är cynisk:

”Syftet med begränsningarna i den allmänna åtalsrätten är ej blott att lätta åklagar- och polismyndigheternas arbetsbörda utan även att hindra opåkallad inblandning i enskildas förhållanden. Vad särskilt angår misshandel, kan enligt riksåklagarämbetets remissyttrande förhållandena understundom vara sådana, att åtal för brotten av olika anledningar icke bör ske. Härvidlag åsyftas i första hand åtskilliga fall av misshandel mot maka. Ett ingripande med åtal i sådana fall kan ej sällan leda till, att äktenskapet helt spolieras eller att i varje fall hustruns situation blir ännu svårare än förut.”

Detta är ett uttryck för kvinnoförakt. Det viktigaste är enligt denna kommentar att lätta åklagar- och polismyndigheternas arbetsbörda, och det näst viktigaste är att inte äktenskap spolieras. Detta är inte bara cyniskt utan omänskligt. Även om man vill slå vakt om äktenskapet och tro på dess möjligheter, kan man inte göra det till priset av misshandel.

Håkan Winberg tar inte helt avstånd från denna uppfattning. Det står i svaret: ”Dessa skäl torde åtminstone delvis fortfarande vara bärkraftiga.” Jag hade önskat en klarare och mer entydig deklaration, ett klarare avståndstagande från uttalandena kring denna lagstiftnings tillkomst. Jag skall emellertid inte polemisera mot justitieministern i denna fråga, därför att det resultat som han kommer fram till är ju att åtalsreglerna skall omprövas. Det är ett klokt och klart ställningstagande och ligger helt i linje med min framställning i interpellationen. Jag tackar för detta. Därmed är den första stötestenen undanröjd, men det återstår många.

Justitieministern förutsätter att den kartläggning av kvinnomisshandel som jag har tagit upp i min interpellation kommer att behandlas i sexualbrottsutredningen. Justitieministern säger: ”Genom kommitténs arbete torde också frekvensen av de brott som de båda interpellationerna gäller komma att belysas ytterligare.” Detta finner jag tillfredsställande. Men som jag har sagt i min interpellation: Kvinnomisshandeln är endast en del av det våld mot kvinnor som förekommer i vårt samhälle. Det är viktigt att inse

Måndagen den
19 november 1979

*Om åtgärder mot
kvinnomisshandel*

detta när tilläggsdirektiven skall skrivas. Det finns en bred katalog över våldshandlingar av olika slag. Förutom sexuella övergrepp har vi olaga hot, hemfridsbrott, skadegörelser m. m.

Våldet mot kvinnor sker i största utsträckning i det fördolda och kommer aldrig till myndigheternas kännedom. Det innebär att i vårt svenska rättssamhälle finns brottslighet som aldrig blir föremål för samhällets åtgärder. Ligger det inte i själva detta faktum ett incitament till fortsatt brottslighet? Man vet att man i stort sett går fri från straff.

Det är naturligtvis så som justitieministern säger, att övergrepp av detta slag är svåråtkomliga för statistik, men vi måste försöka få till stånd en kartläggning, så att vi får ett underlag som gör det möjligt för samhället att ingripa. Det är naturligtvis detta som är det primära: att ge hjälp, stöd och vård åt de utsatta kvinnorna samt givetvis också att ordna rådgivning och vidta psykosociala åtgärder av olika slag för män som utövar misshandel.

När vi kommer in på frågan om stöd och hjälp måste jag först allmänt säga att jag skulle önska att vi hade nått fram till en större öppenhet människor emellan i vårt samhälle, att vi kunde tillstå våra svagheter och brister och ömsesidigt hjälpa varandra. De flesta av oss kan ju ha svårigheter i fråga om mänskliga relationer, men liksom beträffande misshandeln söker vi dölja detta för omvärlden. Våra mänskliga relationer är i stort sett likartade och berör samma områden av livet. Vi borde kunna hjälpa varandra mer än vi gör om vi inte vore så fördomsfulla. Genom en större öppenhet sinsemellan skulle vi kunna skapa ett varmare klimat.

I dessa tider när kvinnor lider under ojämställdhet, misshandel och förtryck har det uppstått kvinnogrupper av olika slag. Kvinnor söker ett systerskap, och det finns en ny tendens i vårt samhälle: att kvinnor sluter sig samman tvärpolitiskt för att stödja varandra. Också när det gäller kvinno-misshandel ställer kvinnorna upp för varandra. Men inte heller när det gäller den sidan av kvinno-misshandeln har samhället ställt upp för kvinnorna.

Det är positivt att kvinnor stöder varandra, men vården är naturligtvis samhällets uppgift. Utformningen av denna vård ligger inte under justitieministerns ansvar, och vi måste kanske diskutera den frågan separat och i annat sammanhang.

Herr talmän! Frågor om misshandel och annat våld mot kvinnor är en svår materia att handskas med, eftersom de berör människors känslorelationer. Med det positiva besked vi har fått här i dag beträffande utredning om åtalsbestämmelserna tas i varje fall ett första steg mot bättre förhållanden. Men det är bråttom, och jag hoppas och önskar att justitieministern vill medverka till att denna utredning skall bedrivas skyndsamt.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talmän! Jag har läst Karin Alfredssons bok *Den man älskar* agar man? Det var en mycket skrämmande läsning. Det är svårt att tro att beskrivningarna av hur svenska kvinnor misshandlas i dag är riktiga. Kvinno-misshandel är vanlig, men egentligen existerar inte kvinno-misshandel – åtminstone inte officiellt.

Brottsforskare räknar med att det begås några hundra tusen brott varje år. Av dessa anmäls kanske en procent. Det är mycket sannolikt att alla av oss känner någon kvinna som misshandlas – i ens trappuppgång eller på arbetsplatsen.

Vilka män misshandlar kvinnor? Misshandel förekommer inom alla samhällsgrupper och yrken. Men det verkar troligt att kvinnomisshandel skulle vara vanligare i familjer med alkoholproblem.

Vilka kvinnor blir misshandlade? Svaret blir också här: alla sorters kvinnor. Men det finns kvinnor som är mer utsatta än andra.

Mannen har haft laglig rätt att aga sin hustru. Först i 1973 års lag uteslöts den "lagliga agan mot hustrun" ur lagtexten. I 1964 års lagstiftning försvann mannens legala rätt att aga hustrun. Samtidigt beslöt man att göra misshandelsbrottet till ett anklagelsebrott, dvs. det är kvinnan själv som måste anmäla misshandeln för att mannen skall kunna åtalas. Motiveringen var att man ville "värna om familjen". Och om jag förstår Håkan Winbergs svar rätt tycker han att den motiveringen fortfarande skall gälla.

Varje år polisanmäls ungefär 3 000 fall av kvinnomisshandel. I över hälften av fallen tar kvinnorna tillbaka sin anmälan. På varje anmält fall går ungefär 100 misshandelsbrott som inte anmäls. Det betyder alltså flera hundra tusen brott varje år.

Bara de allra grövsta fallen av kvinnomisshandel som anmäls resulterar i åtal, rättegång och dom. 300–400 gärningsmän döms varje år. Hälften av dem kommer undan med böter, 20 % får fängelsestraff, i regel under två månader.

Varje år blir mellan 40 och 60 kvinnor ihjälslagna av sina makar, fästmän eller sammanboende. Det betyder att mer än en tredjedel av alla som mördas här i landet är kvinnor som har misshandlats till döds.

Under en månad undersökte man på psyk-akuten vid S:t Görans sjukhus 500 kvinnor som utsatts för misshandel. Bara 41 kvinnor uppgav för personalen att de hade misshandlats. Ingen av dem polisanmälde misshandeln. Kvinnorna sökte i stället vård för sömnproblem, ångest och neurotiska besvär. Kvinnorna försöker i det längsta att hålla misshandeln hemlig. På Huddinge sjukhus gjordes en undersökning av 100 människor som kommit till sjukhusets oralkirurgiska mottagning, där man lagar skadade käkar och utslagna tänder. Av de 100 var 25 kvinnor. Av dessa 25 hade 16 utsatts för våld.

De allra flesta misshandlade kvinnor kommer inte in i någon statistik. De får magkatarrer och ångest, och deras barn far illa.

Jag frågade i går en kvinna vad det är som gör att en kvinna som misshandlas av sin man ändå stannar kvar. Hon sade att "man försöker alltid hitta ursäkter för misshandeln, man försöker släta över". Och vidare: "Man är rädd och har ingen annanstans att ta vägen. Man är beroende ekonomiskt och på många andra sätt av mannen." Det är med andra ord en vanmaktssituation som många kvinnor lever i.

Sommaren 1978 gick ett misshandelsmål upp i högsta domstolen. Kvinnan hade fått fem kraftiga sparkar i magen och ryggen, och mjälten var spräckt.

Måndagen den
19 november 1979

*Om åtgärder mot
kvinnomisshandel*

Hon fördes till sjukhus och opererades akut. Om operationen inte hade gått så fort, hade hon troligen dött. Och om sparkarna hade tagit en decimeter högre upp, hade hon dött genast. Högsta domstolen slog fast att det inte rörde sig om grov misshandel. Varför det? Troligtvis på grund av uppsåtskravet. Man måste ha *menat* att nästan slå ihjäl någon för att misshandeln skall betraktas som grov.

Åtal för grov misshandel är mycket ovanliga. Det är en av orsakerna till att så få fall av kvinnomisshandel någonsin leder till åtal.

Herr talman! All misshandel borde behandlas lika. Allmän anmälningsplikt måste gälla även för kvinnomisshandel. Vi måste få rättsformer som fungerar för alla och som inte stannar vid ytterdörren.

Lagstiftningen måste ändras. Om det räcker med att ändra rättspraxis i denna fråga kan jag inte bedöma, men åklagaren måste åläggas att åtala.

Det är bra att denna fråga kommer att utredas. Jag skulle vilja fråga Håkan Winberg om detta kan tas som ett löfte att lagen kommer att ändras eller om frågan bara blir föremål för en utredning.

En av interpellanterna har krävt en kartläggning. Och det är bra om en sådan också kommer till stånd. Men man skall inte glömma bort att en utredning inte ändrar på några förhållanden. En kartläggning kan användas som ett instrument men har alltid en underordnad betydelse i en sådan här akut och viktig fråga.

Jag är inte lika positiv som de föregående talarna har varit när det gäller Håkan Winbergs svar. Jag tycker inte att det rymmer speciellt mycken insikt om det allvarliga i denna fråga. Håkan Winberg nämner t. ex. inte vad han tänker göra för att förändra kvinnornas situation. Inte heller svarar han på om det är möjligt att låta en polisutredning fortgå, även om kvinnan förmåtts ta tillbaka sin anmälan. Jag tycker att Håkan Winberg är svaret skyldig på dessa frågor.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Ändrade åtalsregler tror jag har ett viktigt symbolvärde i den här frågan – de kan bidra till en större självkontroll och en allmän förändring av attityderna till hustrumisshandeln – men jag är rädd för att de inte har någon total preventiveffekt. Det är t. ex. kriminellt att slå barn. I fråga om barnmisshandel har vi också andra åtalsregler än vad som gäller i fråga om hustrumisshandel. Vad vi emellertid vet i dag är att barnmisshandeln ökar i stället för att minska, trots att vi i våras antog ett förslag om förbud mot att aga barn. Att döma av alla läkarrapporter som kommer in ökar alltså barnmisshandeln.

Jag tror att det viktigaste i detta sammanhang – även om jag också anser det vara viktigt med andra åtalsregler – är att vi får fler kvinnohus. Jag saknade den punkten i justitieministerns svar. Han nämnde där inte någonting om kvinnohusens betydelse för de kvinnor som blir misshandlade.

Jag besökte förra året ett kvinnohus i Amerika. Tre dagar efter öppnandet av det kvinnohuset var det redan fullt, och flera kvinnor stod i kö för att få komma in. De flesta av dem hade utsatts för grov misshandel, många av dem

hade också blivit våldtagna, med i bilden fanns vidare incest m. m. Behovet av kvinnohus är oerhört stort just för att man skall kunna komma till rätta med kvinnomisshandeln och för att kvinnorna skall ha någonstans att fly.

Jag tror också det är mycket viktigt att trycka på att vi behöver ökad kunskap om mansrollen i samhället. Vi har redan mycken kunskap om kvinnorollen – det har forskats mycket om den, och den har debatterats mycket – men om mansrollen vet vi ytterst litet. Här har naturligtvis männen själva ett stort ansvar för att vi skall få bättre kunskap om vad det är som gör att män slår kvinnor. Vilka faktorer är det som ligger bakom? Vad är det som brister i jämställdheten?

Jag skall inte orda längre om det här, men jag skulle vilja höra justitieministerns synpunkter på kvinnohus och få veta om han är beredd att verka för kvinnohus. Vi kanske också kan få fram ett statligt stöd till kvinnohusen?

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Jag delar självfallet alla de synpunkter som har kommit fram här om att detta är ett utomordentligt viktigt och allvarligt problem. Det framgick också av mitt interpellationssvar.

Det är emellertid förenat med en hel del svårigheter att lösa det här problemet, bl. a. svårigheten att få en klar bild av problemets omfattning. Det hänger ju samman med den – såsom också har framgått av flera inlägg här – mycket låga anmälningsfrekvens som föreligger vid denna typ av brott.

Gunnel Jonäng har nämnt en undersökning där det framhålls just att den dolda brottsligheten genomsnittligt är mycket stor när det gäller våld som begås mot kvinnor. Några tillförlitliga skattningar av denna dolda brottslighet finns inte och torde sannolikt endast med svårighet kunna åstadkommas.

Jag vill också stryka under att kvinnomisshandel ofta är ett tecken på sociala missförhållanden eller störda relationer inom familjen. Man kan sannolikt utgå från att misshandeln tämligen ofta har samband med alkoholmissbruk. I ett vidare perspektiv torde orsakerna, i varje fall indirekt, kunna hänföras till att kvinnan i många fall är socialt och ekonomiskt beroende av mannen. Hon anser sig kanske sakna möjlighet att bryta upp från ett förhållande fastän misshandel regelbundet förekommer. Det finns förmodligen också misshandel som har sin grund i komplicerade känslomässiga relationer mellan parterna.

Det är naturligtvis angeläget, lika väl som när det gäller andra brott, att alla fall av kvinnomisshandel upptäcks och att gärningsmännen bestraffas. Samtidigt tror jag det är uppenbart att man inte bara genom strafflagstiftning kan motverka förekomsten av kvinnomisshandel. Det är det förhållandet som har varit grunden till den speciella regel som har gällt. Man har velat gå ett slags balansgång mellan att alltid ingripa med straff, och vad det för med sig för de kommande relationerna mellan de parter det gäller, och andra åtgärder som skulle kunna göra att i och för sig från början goda relationer kan behållas.

Den kvinna som har utsatts för misshandel är därför inte alltid hjälpt av att

Måndagen den
19 november 1979

*Om åtgärder mot
kvinnomisshandel*

mannen döms till ett fängelsestraff – ett fängelsestraff som kanske är lämpligen kortvarigt. Däremot är det uppenbart att det finns ett stort behov av kurativa, ekonomiska och andra sociala hjälpinsatser både för att förebygga misshandel och för att hjälpa till rätta de kvinnor som har utsatts för sådan. Jag vill peka på vikten av att information sprids om de resurser som finns.

I interpellationssvaret har jag mera konkret tagit upp sådana frågor som faller inom mitt ansvarsområde – det är därför jag i första hand talar om angivelsefrågorna. Och jag vill bara slutligen som svar till Inga Lantz säga att i detta att ge sexualbrottskommittén ett uppdrag ligger ju att man skall penetrera frågorna, men inriktningen är att åstadkomma en förändring i förhållande till vad som gäller f. n.

KERSTIN EKMAN (fp):

Herr talman! Jag vill först säga att det är naturligtvis så att en undersökning aldrig får bli ett självändamål. Men i det här fallet är kartläggningen oerhört viktig, då mörkertalen är så stora. Det är så förfärligt mycket som behöver komma fram i ljuset och som behöver diskuteras för att vi lättare skall kunna förstå och hjälpa.

När det gäller den skillnad i åtalsregler som justitieministern återkom till nu är det väl så att alltid när det gäller straffutmätning och när det gäller att ställa någonting till rätta – även genom att utmäta ett straff – vill vi varva detta med möjligheten till rehabilitering och hjälp, och det är inte någonting som utesluts i det här fallet.

INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag konstaterar att Håkan Winberg inte har sagt klart ifrån huruvida den gamla regeln att värna om familjen skall tas till intäkt för de åtgärder som kan komma i fråga på detta område och att man egentligen sanktionerar kvinnomisshandel. Jag skulle vilja ha ett klart ställningstagande, hur Håkan Winberg ser på den här frågan.

Sedan får jag väl ta det som ett löfte att det blir en straffskärpning i detta fall, så att alla behandlas lika då det gäller misshandel och att inte kvinnorna fortsättningsvis kommer att diskrimineras på det här området. Annars blir det ett sätt att sanktionera en gammal lag som ger mannen rätt att aga sin hustru.

Jag hade alltså hoppats på ett klarare avståndstagande när det gäller frågan om att värna om äktenskap. Jag tror att äktenskap som bygger på misshandel inte är speciellt mycket att värna om – då behövs det nog andra åtgärder för att lösa problemen och stötta kvinnorna i den situationen.

Jag tycker att hela den här diskussionen visar hur omöjlig tvåsamheten i vårt samhälle är i många fall och hur utsatta många människor blir genom denna tvåsamhet och naturligtvis genom de boendeformer som gör att människor isoleras från varandra, tvingas att inte bry sig om varandra. Det här är sådant som vi talat om i många andra sammanhang, men jag tycker att det har relevans även i fråga om förebyggande av kvinnomisshandel.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vet inte av vilket skäl Håkan Winberg inte besvarar min fråga om hans inställning till kvinnohus. Att detta inte faller inom justitieministerns ansvarsområde känner jag mycket väl till, men justitieministern har ju ändå i sitt svar nämnt andra områden som inte sorterar under justitiedepartementet – exempelvis familjerådgivning, arbetslöshetsproblem och bostadsproblem. Då kan man kanske också uttala en åsikt om kvinnohusens betydelse i just detta fall.

Låt mig vidare kort säga något om de straffsatser som diskuterats. Jag tror det är väldigt viktigt när man diskuterar kvinnomisshandel, liksom när man diskuterar våldtäkter, att man i stället för att föra in nya fängelsestraff försöker komma ifrån fängelsestraff. Fängelsevistelse är en av de faktorer som ökar föraktet för kvinnorna, eftersom fängelserna är så fruktansvärt könssegregerade samhällen.

Justitieministern HÅKAN WINBERG:

Herr talman! Jag begärde ordet för att ge en slutreplik till Inga Lantz. Jag vill klart deklarerat att kvinnomisshandel, liksom annan misshandel, aldrig får accepteras av samhället.

Nu vet jag inte om det var en felsägning när Inga Lantz talade om straffskärpning. Det är ju inte det som det är fråga om. Det är fråga om att ändra en åtalsregel, så att man oftare kan åtala när det gäller den här formen av misshandel. Om denna regel skall ändras – och jag tror att det bör ske – skall skälet vara att sexualbrottskommittén kommer till den ståndpunkten att en annan åtalsregel skulle minska antalet misshandelsbrott och alltså vara till fördel för kvinnorna.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag vet inte av vilket skäl Håkan Winberg inte heller i det senaste inlägget gav något svar på min fråga om kvinnohus, och jag hoppas få det beskedet i den replik som nu kommer.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 3 Om förhållandena i Mellanöstern

Utrikesministern OLA ULLSTEN erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara dels *Carl Lidboms* (s) den 15 oktober anmälda interpellation, 1979/80:19, dels *Bo Siegbahns* (m) den 8 november anmälda interpellation, 1979/80:53, och anförde:

Herr talman! Carl Lidbom har i en interpellation hemställt att jag redovisar regeringens bedömning av den senaste tidens utveckling i Mellanöstern, regeringens inställning till PLO och den palestinska frågan samt regeringens uppfattning beträffande de inslag i den israeliska politiken som han har påtalat i interpellationen.

Nr 31

Måndagen den
19 november 1979

*Om förhållandena
i Mellanöstern*

Bo Siegbahn har i en interpellation frågat mig om jag anser att den första förutsättningen för fred i Mellanöstern är att arabstaterna visar sig villiga att erkänna Israels existens. Vidare har han frågat mig om jag anser att Israels politik i de ockuperade områdena strider mot internationell rätt och mänskliga rättigheter och vilka internationella överenskommelser som i så fall skulle kunna åberopas. Slutligen har han ställt frågan om det är riktigt att en fjärdedel av marken på Västbanken övergått i israelisk ägo.

Jag avser att besvara båda interpellationerna i ett sammanhang.

Den 26 mars i år undertecknades i Washington ett fredsavtal mellan Egypten och Israel. Den svenska regeringen, liksom många andra regeringar, hälsade detta fredsavtal med tillfredsställelse. Sverige ansåg att avtalet innebar det första steget mot att bryta den onda cirkel av våld och hat som präglat Mellersta Östern de senaste 30 åren.

Det torde vara uppenbart att ett fredsavtal mellan Israel och dess militärt och ekonomiskt mäktigaste granne innebär att de omedelbara krigsriskerna i området minskat. Man bör dessutom inte underskatta de positiva psykologiska effekterna, inte minst i Israel, av att araber och judar – låt vara på en begränsad del av frontlinjen – har kunnat sluta fred med varandra.

Fredsavtalet innebär också enligt svensk uppfattning en korrekt tillämpning av säkerhetsrådets resolutioner 242 och 338 vad gäller förhållandet mellan Egypten och Israel.

Resolution 242 från 1967 säger att förvärv av territorium med våld är otillåtet och att Israel måste dra sig tillbaka från områden som ockuperades 1967. Denna resolution bekräftar också rätten för Israel och varje annan stat i området att leva inom säkra och erkända gränser. I resolution 338, som antogs i syfte att få slut på oktoberkriget 1973, uppmanas alla berörda parter att utan dröjsmål inleda förhandlingar i enlighet med principerna i resolution 242.

I Sverige har vi emellertid samtidigt hela tiden varit medvetna om att avtalet mellan Egypten och Israel inte representerade en allomfattande lösning av konflikten i Mellersta Östern. En sådan är inte möjlig om inte den palestinska frågan löses. Vi uppfattar emellertid fredsavtalet som ett första och viktigt steg mot en varaktig fred.

De krafter som, utan att ha angett ett realistiskt alternativ, ställt sig utanför fredsarbetet har därmed påtagit sig ett betydande ansvar.

Tillämpningen av fredsavtalet i vad avser de bilaterala relationerna mellan Egypten och Israel och särskilt överenskommelsen om ett stegvis återlämnande av Sinai till Egypten synes ske på ett tillfredsställande sätt. Förhandlingarna mellan Egypten, Israel och USA om upprättande av självstyrelse på Västbanken och i Gaza har emellertid blottat djupa meningsskiljaktigheter mellan parterna.

Medan Egypten och USA å sin sida eftersträvar en så långtgående självstyrelse som möjligt för palestinierna, förefaller Israel benäget att i stort sett inskränka denna till vad som redan existerar i dag inom ramen för den kommunala administrationen på Västbanken och i Gaza.

Det är i detta läge allvarligt att den israeliska regeringen – i strid med folkrätten och bl. a. den s. k. fjärde Genèvekonventionen av 1949 – fortsätter

sin bosättningspolitik på de ockuperade områdena. Den svenska regeringen har sedan lång tid tillbaka upprepade gånger bestämt tagit avstånd från denna politik. Det nyligen fattade beslutet att även tillåta förvärv av privatägd mark i dessa områden inger stor oro. Det är härvidlag mindre relevant hur stor del av Västbanken som redan tagits i anspråk för israeliska bosättningar. Några helt tillförlitliga sifferuppgifter föreligger dessutom inte, och svåra rättsliga problem finns när det gäller att definiera termen "israelisk ägo". Även Israels politik att gradvis skaffa sig kontroll över Västbankens vattenresurser strider mot den deklarerade målsättningen att ge palestinierna full självstyrelse. De av Israel till synes också hävdade anspråken på överhöghet över de ockuperade områdena försvårar uppnåendet av en fredlig lösning.

Frågan om kränkningar av de mänskliga rättigheterna i de ockuperade områdena har sedan flera år behandlats i FN, där en särskild kommitté har haft till uppgift att utreda påståendena om sådana kränkningar. På grundval av kommitténs rapporter har FN under en rad år antagit en resolution vari allvarliga anklagelser framförts mot Israel. Enligt vår mening har dessa anklagelser i många fall varit obestyrkta, och vi har därför inte kunnat rösta för dessa resolutioner. Detta hindrar givetvis inte att de konstateranden som gjorts av kommittén ger anledning till oro.

Enligt vår grundsyn måste en lösning av Mellersta Östern-konflikten tillgodose två centrala element. Det ena är Israels rätt till fortsatt existens inom säkra och erkända gränser. Det andra är erkännandet av palestiniernas legitima nationella rättigheter. Dessa inbegriper även rätten att, om palestinierna så skulle önska, bilda en egen stat som lever i fred vid sidan av Israel.

Säkerhetsrådets resolutioner 242 och 338 måste utgöra grundvalen för en fredlig lösning. Det har emellertid länge stått klart att dessa resolutioner är otillräckliga. Resolutionerna måste kompletteras med ett erkännande av det palestinska folkets legitima nationella rättigheter. Vi skulle välkomna att FN:s säkerhetsråd fattar beslut om en sådan komplettering.

För att en lösning i enlighet med dessa principer skall kunna uppnås, krävs emellertid även ett erkännande från palestinierna av Israels rätt till existens, liksom ett erkännande från Israel av palestiniernas rätt till självbestämmande.

En slutlig fredsuppgörelse kan bli allomfattande och varaktig endast om alla berörda parter, däribland PLO, deltar i denna.

Den nuvarande svenska regeringen har, liksom den förra, inställningen att palestinierna måste vara representerade i alla förhandlingar som rör deras framtid. Vi anser att PLO är den mest representativa talesmannen för palestinierna.

Vår uppfattning om PLO:s representativitet har självfallet inget att göra med vad vi tycker om organisationens politiska målsättningar eller dess metoder.

Regeringen vill starkt betona att en lösning av Mellersta Östern-konflikten måste uppnås med fredliga medel och inte med hjälp av våld. Denna vädjan till alla inblandade parter har sin särskilda aktualitet i ljuset av vad som sker i

Måndagen den
19 november 1979

*Om förhållandena
i Mellanöstern*

Libanon, där civilbefolkningen i år varit utsatt för upprepade och massiva våldshandlingar, som lett till ca 600 människors död och tio gånger fler sårade och som tvingat hundratusentals att fly från sina hem.

Herr talman! Regeringen är väl medveten om det judiska folkets historia, som är fylld av förföljelser och plågsamma minnen. Detta utgör bakgrunden till staten Israels tillkomst. Israel har kommit att ge hemvist och trygghet åt hundratusentals judar på flykt och bli en levande demokrati.

Samtidigt anser vi att palestinierna – ett folk som liksom det judiska också har sina historiska rötter i området – har rätt att få sina krav på självbestämmande tillgodosedda. Även de palestinska flyktingarna måste nu efter många år av osäker och eländig tillvaro få ett eget hem, där trygghet och välfärd kan utvecklas.

En allomfattande och varaktig fred kan självfallet inte uppnås utan långt gående kompromisser i alla de inblandade parternas, däribland PLO:s, deklarerade målsättningar. Sverige, som ett litet och i förhållande till konfliktområdet relativt avlägset land, söker efter måttet av sin förmåga bidra till en lösning av konflikten.

Vi ger humanitär hjälp till flyktingarna via FN:s flyktinghjälp för palestinska flyktingar (UNRWA). Vi har ställt fredsbevarande styrkor och observatörer till FN:s förfogande. Vi kan därutöver, inom ramen för normala internationella kontakter, genom att tala med alla berörda parter bidra till att de nödvändiga kompromisserna kommer till stånd.

CARL LIDBOM (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret.

Låt mig börja med att uttrycka min tillfredsställelse över att väsentliga ståndpunkter i fråga om konflikten i Mellersta Östern, vilka på sin tid utformades av Olof Palmes regering, omfattas också av den regering i vilken Ola Ullsten är utrikesminister. Jag syftar då främst på erkännandet att palestinierna har en rätt till nationellt självbestämmande, som måste tillgodoses i en fredsuppgörelse, och att det palestinska folket som part i konflikten bör vara representerat i fredsarbetet genom PLO. Den palestinska frågan är enligt min mening den helt centrala i konflikten.

Med bildandet av staten Israel för drygt 30 år sedan fick det judiska folket, som under årtusenden levit i förskingring och ofta utsatts för svåra förföljelser, äntligen ett eget hem. Men det skedde på bekostnad av ett annat folk – araberna i Palestina. Den judiska diasporan efterträddes av den palestinska. Under 1948 och 1967 års krig drevs stora skaror palestinier i landsflykt. I dag lever en halv miljon palestinier i Israel, där de utgör ett slags andra klassens medborgare. En dryg miljon bor i de områden som hålls ockuperade sedan sexdagarskriget för tolv år sedan. Ytterligare en dryg miljon lever i flyktingläger i Israels arabiska grannländer eller har sökt sin tillflykt till gulfstaterna.

Efter 1967 års krig har bilden av Israel gradvis förändrats. Tidigare framstod Israels kamp mot araberna som Davids kamp mot Goliat. Men dagens Israel ger inte intryck av ett litet värnlöst land, kringränt av övermäktiga fiender,

som är i färd med att verkställa hotet att kasta judarna i havet. Det största hotet hänger i dag över palestinierna, var de än befinner sig.

Israels militära överlägsenhet över grannarna är förkrossande – framför allt efter fredsavtalet mellan Israel och Egypten. Den israeliska regeringen under Menachem Begin är inriktad på att förverkliga drömmen om ett utvidgat Israel, Eretz Israel. I södra Libanon har de israeliska trupperna det senaste halvåret, genom ständiga anfall från luften, från havet och på marken, skrämt halva befolkningen på flykt norrut. På Västbanken och i Gaza fortgår sedan länge en smygande annektering. Så sent som för ett par dagar sedan offentliggjorde den israeliska regeringen en plan för nya bosättningar som går ut på att tredubbla den judiska befolkningen på Västbanken under loppet av några år.

Återigen är det palestinierna som blir offer för den israeliska politiken. Villkoren för palestinierna inom de ockuperade områdena och i flyktinglägren är nu sådana, att den "lidandets rätt" som enligt Herbert Tingsten gav legitimitet åt de judiska anspråken på det heliga landet, med fog kan återopas också av palestinierna.

Före 1967 års krig framstod konflikten i Mellersta Östern i första hand som ett krig mellan Israel och dess arabiska grannar. I dag är det tydligt att konflikten inte så mycket är en fråga om gränser mellan redan existerande stater som en fråga om var och hur palestinierna skall kunna få möjlighet att utöva sin rätt till nationellt självbestämmande.

30 år har skapat fakta som är svåra att rubba. 30 år av våld, hat och fruktan har också skapat ett klimat som utesluter lösningar som annars kunde te sig rimliga. Fred kan lika litet nås genom ett förverkligande av Arafats dröm om ett enat Palestina – där judar, kristna och muslimer har samma rättigheter och skyldigheter – som genom ett förverkligande av Begins dröm om ett utvidgat Israel. En fredsuppgörelse, som omfattar alla parter och skall kunna bli varaktig, måste utgå från att israeler och palestinier skall leva vid sidan av varandra i var sitt land.

Som utrikesministern framhåller i svaret på min interpellation förutsätter en sådan kompromiss långtgående eftergifter av alla inblandade parter, däribland PLO. Från den synpunkten skulle det, som utrikesministern också påpekar, vara välkommet om säkerhetsrådets resolution 242, som garanterar Israels rätt att existera, kunde kompletteras med en resolution som erkänner det palestinska folkets legitima nationella rättigheter. Försök har också gjorts av USA och vissa moderata arabstater i säkerhetsrådet att få till stånd en sådan komplettering för att därmed skapa en plattform för framtida förhandlingar, i vilka också palestinierna skulle kunna delta. Tyvärr sprack försöken på att Israel protesterade så våldsamt mot att den amerikanske FN-ambassadören Andrew Young i sammanhanget hade underhandskontakter med PLO att president Carter såg sig nödsakad att offra sin ambassadör och t. v. glömma den tilltänkta resolutionen.

Det är mot den bakgrunden man skall se ett antal västeuropeiska länders intensifierade kontakter med PLO på senare tid. När Arafat och Kadoumi – PLO:s utrikespolitiske talesman – tas emot i officiella sammanhang i Wien, i

Ankara, i Madrid, i Lissabon och i Bryssel är det dubbla syftet att pressa Israel att uppmjuka sin hållning mot PLO och att uppmuntra PLO att välja diplomatis och förhandlingens väg i stället för våldets.

Herr talman! Israels omedgörliga inställning mot palestinierna och PLO sammanhänger bl. a. med att Israel av militära säkerhetsskäl vill behålla så mycket som möjligt av de ockuperade områdena. Det är begripligt att israelerna, som så länge känt sig inringade och hotade till sin existens, är starkt fixerade vid de militära aspekterna på sitt lands säkerhetsproblem. Som utvecklingen blivit finns det emellertid andra faktorer som i högre grad än grannarnas arméer utgör ett hot mot Israels fortbestånd.

Israelerna har i dag anledning att fråga sig: Vad händer med demokratin och rättssäkerheten i Israel, när den ena generationen av värnpliktiga ungdomar efter den andra skickas ut att tjänstgöra i en ockupationsarmé som skrämmer och förödmjucar araber genom razzior, husundersökningar, arresteringar, förhör och deporteringar? Och vad händer med Israel den dag annekteringen av de ockuperade områdena är ett faktum? Om nuvarande befolkningstrender står sig, kommer den arabiska befolkningen i Israel i så fall att ha stigit till 40 % före seklets slut. Ett par decennier in på nästa sekel kommer araberna att utgöra en majoritet av befolkningen. Där ligger det verkligt stora problemet för israelerna, om de vill fortsätta att leva i ett sionistiskt samhälle. De kan bli tvingade att välja mellan sionism och demokrati.

Herr talman! Jag instämmer förbehållslöst med utrikesministern när han i interpellationssvaret vädjar till alla inblandade parter att lösa konflikten med fredliga medel och inte med hjälp av våld. Lika väl som vi tar avstånd från israeliska övergrepp bör vi med kraft fördöma sådana av PLO iscensatta våldsdåd som t. ex. överfallet för ett och ett halvt år sedan på en fullsatt buss – med både barn och vuxna ombord – på kustvägen till Tel Aviv.

Men det är i vårt land utan tvivel vanligare att israeliska än palestinska övergrepp förbigås med tystnad eller urskuld.

Benägenheten att släta över just därför att det handlar om Israel präglar i viss mån också interpellationssvaret. Det finns formuleringar som visar det. Men framför allt förvånar det mig att utrikesministern i svaret inte med ett ord berör en sådan aktuell händelse som fängslandet av borgmästaren i Nablus. Det är dock en händelse som väckt uppmärksamhet i hela världen. Samma israeliska regering som förhandlar med USA och Egypten om någon form av autonomi för palestinierna visar vad den själv menar med demokrati och självstyre för palestinier genom att arrestera en av araberna vald borgmästare i en arabisk stad och besluta om hans landsförvisning på grund av PLO-sympatier och misshagliga yttranden till en israelisk officer.

Herr talman! Det är, som jag redan sagt, glädjande att det finns en kontinuitet och en bred partipolitisk samstämmighet i Sverige när det gäller Mellersta Östern. Enigheten gäller inte bara Israels rätt att existera inom säkra och erkända gränser utan också värderingen av den palestinska frågan och grundförutsättningarna för att den skall kunna lösas.

Men om det skall vara något bevänt med samstämmigheten måste man

naturligtvis hålla fast vid sina värderingar och ståndpunkter också vid analysen av den fortsatta utvecklingen. Från den synpunkten var jag överraskad över att folkpartiregeringen var så odelat positiv, inte bara till fredsavtalet mellan Egypten och Israel – ett fredsavtal är alltid i sig en glädjande händelse – utan också till ramavtalet för förhandlingarna om autonomi för palestinierna. I interpellationssvaret går utrikesministern nu ytterligare ett steg längre och tillrättavisar i dunkla ordalag ”de krafter” som ”ställt sig utanför fredsarbetet”. ”Dessa krafter” har enligt utrikesministern ”påtagit sig ett betydande ansvar”.

Detta är den punkt i interpellationssvaret där jag har svårast att följa utrikesministern. Vilka är det utrikesministern vill huta åt? Och på vilka grunder gör han det?

Tillrättavisningen kan knappast gälla PLO. PLO är ju inte inbjudet att delta i förhandlingarna. Gäller den Jordanien? Men kung Hussein varken kan eller vill företräda palestinierna på Västbanken, och utan palestinskt deltagande i förhandlingarna kan han knappast diskutera frågan om gränser mellan Jordanien och Israel. Gäller den Syrien? Men ramavtalet säger ju inte ett ord om Syrien, och Begin har sagt med emfas att han inte tänker lämna tillbaka en kvadratmeter av marken på Golanhöjderna till Syrien. Gäller den Saudi-Arabien? Saudiernas främsta intresse i saken är knutet till det arabiska Jerusalem. Men ramavtalet säger ju inte ett ord om Jerusalem, och på den punkten har Begin upprepade gånger lovat dyrt och heligt att han inte skall ge vika: någon ny delning av Jerusalem kommer aldrig i fråga.

Dessutom har jag svårt att förstå hur utrikesministern över huvud taget skulle kunna förebrå någon av de inblandade parterna att vederbörande inte deltar i förhandlingar inom ramen för ett avtal som på alla avgörande punkter strider mot vad utrikesministern själv anser vara grundläggande förutsättningar för en fredlig lösning.

Herr talmän! Detta var några kommentarer till de viktigaste punkterna i interpellationssvaret. Jag skall sluta med att ställa tre frågor till utrikesministern:

1. Vad menar utrikesministern med påståendet i svaret att ”de krafter” som ”ställt sig utanför” Camp David-förhandlingarna ”påtagit sig ett betydande ansvar”?

2. I ett uttalande som återgivits i Jerusalem Post den 14 oktober skall utrikesministern ha sagt att han tänker fortsätta folkpartiets tradition att ge Israel allt stöd han kan åstadkomma. Är det riktigt att utrikesministern gjort detta uttalande, och vilken inverkan har det i så fall på hans bedömning av händelserna i Mellersta Östern och regeringen Begins politik?

3. Av tidningsuppgifter har framgått att statssekreteraren Hans Blix på utrikesministrarnas uppdrag sammanträffat med Arafat i Alger. Vill utrikesministern redogöra för syftet med detta möte och vad som kommit ut av det?

Måndagen den
19 november 1979

*Om förhållandena
i Mellanöstern*

BO SIEGBAHN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka utrikesministern för svaret på min interpellation.

Man kan naturligtvis fråga sig om det är någon mening med att vi här i Sverige diskuterar Mellanösternfrågan och ger råd till de berörda staterna om hur problemen, som vi i vårt avlägsna land uppfattar dem, skall lösas. Ett grundläggande villkor för en sådan diskussion tycker jag dock skall vara att debatten förs på ett sakligt plan och att man undviker en primitiv smutskastning av parterna. Sådant har vi Gudi klagat fått nog av i olika internationella organisationer, från rent fackliga organ och ända upp till FN-församlingen och säkerhetsrådet.

När jag såg Carl Lidboms interpellation beslöt jag att själv väcka en sådan. Innehållet i hans interpellation föreföll mig nämligen i eminent grad strida mot de grundkrav som jag här formulerat. En debatt efter de linjer som han skisserade – och som han delvis fullföljt nu – kan inte föra Mellanösternfrågan ett tuppfjät närmare en fredlig lösning. Tvärtom, en sådan debatt bidrar endast till att polarisera konflikten och till att inge vissa parter uppfattningen att man med fördel kan gå vidare i gamla hjulspår. Saken synes mig så mycket allvarigare som Carl Lidbom f. n. är den kanske främste företrädaren för sitt partis utrikespolitiska profil. Man kanske t. o. m. skulle kunna säga att endast några tusen röster har räddat oss från en svensk utrikespolitik i sådan anda.

Jag har ställt mina frågor så att utrikesministern skulle känna sig tvungen att ge en redogörelse när det gäller vissa av Carl Lidboms ofta parentetiskt framställda anklagelser mot Israel. Utrikesministern har kanske inte helt utnyttjat den möjligheten. Han har dels ofullständigt, dels inte alls svarat på de av mig framställda frågorna. När jag nu tar upp dem här är det uteslutande i förhoppning om att de i fortsättningen inte skall behöva belasta riksdagen med debatter i den väsentliga frågan, nämligen när det gäller möjligheterna till en politisk lösning av Mellanösternkonflikten.

Utrikesministern säger: "Frågan om kränkningar av de mänskliga rättigheterna i de ockuperade områdena har sedan flera år behandlats i FN, där en särskild kommitté har haft till uppgift att utreda påståendena om sådana kränkningar." Anklagelserna har, framhåller utrikesministern, i många fall varit obestyrkta. Vidare säger utrikesministern: "Vi har därför inte kunnat rösta för dessa resolutioner." Avslutningsvis säger utrikesministern att "de konstateranden som gjorts av kommittén ger anledning till oro". Denna behandling av frågan ägde alltså rum med anledning av Carl Lidboms påståenden om israeliska brott mot de mänskliga rättigheterna.

Det är inte bara FN som tillsatt kommittéer för att studera riktigheten i påståendena om israeliska kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Det har även UNESCO, WHO och f. ö. nästan alla internationella organ där man från arabisk sida ofta har förhindrat debatter och beslut på de områden där vederbörande organisation har att handlägga ärenden och i stället krävt granskning av förmenta israeliska lagstridiga åtgärder. Det har i allmänhet inte varit svårt att upprätta resolutioner som fördömer Israel. De kostar ju

ingenting för övriga länder. Tvärtom kan man få löften om stora penningbidrag, som dock sedan kanske inte alltid utbetalas. Israel däremot är ingen stormakt och har ingen olja.

Trassel uppstår när man inte lyckats förse vederbörande kommittéer med fullt antal ledamöter från länder som icke erkänner Israel och dess existens. Rapporterna har då ibland blivit förmånliga för Israel och helt fritagit landet från den önskade kritiken. Detta gäller t.ex. påståendet om sanitära missförhållanden bland befolkningen i de ockuperade områdena. Här fick Israel i stället ett mycket högt betyg av WIIO. När en rapport om påstådda missförhållanden beträffande kulturella minnesmärken i de ockuperade områdena i stället visade att Israel nästan undantagslöst väl visste att sköta sitt ansvar, vägrade de antiisraeliska staterna att ta upp rapporten till behandling inom kommissionen.

Förre utrikesministern Abba Eban sade vid något tillfälle att om arabstaterna lade fram ett resolutionsförslag i FN om ett accepterande av påståendet att jorden var rund skulle en majoritet av FN-staterna rösta ja.

Under min tid som ambassadör i Israel – fram till slutet av år 1970 – kom jag flera gånger i beröring med anklagelser mot de israeliska myndigheterna, vilka gällde tortyr och liknande brott mot de mänskliga rättigheterna. Jag minns särskilt ett fall som i årtal cirkulerade i världspressen och som jag ägnade speciell uppmärksamhet. Jag intervjuade personer från israeliska myndigheter på lägre och högre nivå, och jag blev personligen helt övertygad om att det inte fanns någon som helst realitet bakom denna tortyranklagelse. När jag strax efteråt hade ett samtal med den icke okände israeliske vänsterpolitikern Uri Avineri och en framstående Israelarab från Nasaret, som numera sitter i Knesset, vald av sina arabiska bröder, förklarade båda att de nog misstänkte att tortyr förekom men att ingen av dem någonsin kunnat få en tillfredsställande bekräftelse härpå. Men min arabiske interlokutör fann detta en aning förbryllande, då han numera åtminstone en gång i veckan for upp till sina släktingar i det ockuperade Nablus och där fick sig till livs alla synpunkter och rykten. Sådana familjesammanträffanden hade ju inte varit möjliga under de 20 år som Jordanien suttit som härskare på Västbanken.

Slutligen vill jag endast ytterligare beröra en incident som inträffade för flera år sedan men som fortfarande spökar i debatterna. Sunday Times hade två artiklar, där man sade sig genom studium av Röda korset-rapporter ha kunnat konstatera att israelerna systematiskt och i ett stort antal fall utövat tortyr mot araberna. Tidningen tvingades efter hand att ta tillbaka den ena historien efter den andra. Att den israeliske justitieministern skrev en mycket utförlig dementi av påståendena väger kanske i detta sammanhang förhållandevis lätt. Viktigare är att Röda korsets schweiziska ombud i området och sålunda ansvarig chef för de berörda rapporterna förklarade att han visserligen genom sin tjänst var förhindrad att gå in på enskilda fall men att han emfatiskt kunde förklara att alla påståenden om systematisk eller beordrad misshandel av arabiska fångar var felaktiga.

Kanske kan man tillägga att advokat Silbersky för något år sedan skrev en bok om dessa frågor. Han hävdade att han fick obegränsade möjligheter att

Måndagen den
19 november 1979

*Om förhållandena
i Mellanöstern*

intervjua arabiska fångar i israeliska fängelser. En del sade sig ha hört berättas om misshandel av andra fångar, men inte en enda av dem hade själv varit utsatt för någon sådan.

Får jag inskränka mig till att konstatera att den underbara sagosamlingen Tusen och en natt har sitt ursprung i den rika arabiska fantasivärlden i Mellersta Östern. Med det här sagda vill jag bara hävda att vi borde kunna avföra hela denna flora av argument från en seriös debatt och i stället koncentrera oss på det ändå mycket svåra politiska problemet om fred i Mellanöstern. Det finns därför heller ingen anledning att ta upp någon diskussion om huruvida det förekommer tortyr av arabiska fångar i deras egna länder. Annars kan ju arabiska officiella källor berätta en hel del om sådana frågor.

Mot bakgrunden av vad jag här sagt har jag litet svårt att förstå vad utrikesministern menar när han å ena sidan konstaterar att anklagelser om brott mot de mänskliga rättigheterna vanligen varit obestyrkta men å andra sidan samtidigt säger att de skulle "ge anledning till oro". Den enda anledning till oro jag kan finna är att dessa anklagelser är ett av många uttryck för det olyckliga politiska läge som råder i Mellanöstern, men ingalur. Ja något bevis för tortyr.

Vad sedan frågan om israeliska brott mot internationell rätt beträffar begärde jag särskilt i min andra fråga besked om vilka överenskommelser som Carl Lidbom skulle kunna åsyfta för sina påståenden i denna fråga. Tyvärr har jag inte heller på denna punkt fått något preciserat och motiverat svar.

Däremot tycks utrikesministern inte i någon mån dela Carl Lidboms uppfattning på denna punkt. Vad som åsyftas – det framgår av det muntliga svaret – är den fjärde Genèveöverenskommelsen från 1949 och speciellt, förmodar jag, dess artiklar 47 och 49. Jag skall väl inte gå in på någon längre juridisk disputation på detta område. Det finns bland jurister onckligen delade meningar framför allt om tolkningen av slutstycket i artikel 49:

Till ockuperad mark må icke deporteras eller överflyttas delar av den egna civilbefolkningen.

Jag skall här nöja mig med några anmärkningar. Först och främst kan man allvarligt diskutera om denna artikel och över huvud taget denna konvention kan åberopas vad beträffar Västbanken och Gaza. Den arabisk-palestinska stat, som FN genom beslut den 29 november 1947 sökte skapa, kom aldrig till stånd, och det har ju över huvud taget aldrig existerat någon palestinsk stat i världshistorien, i varje fall inte sedan judarna fördrevs av romarna. Västbanken annekterades ju av Transjordanien efter 1948 års krig. Detta införlivande accepterades inte av några arabstater och f. ö. endast av Storbritannien och Pakistan i hela världen.

Om vi sedan förflyttar oss till dagens situation förklarade kung Hussein av Jordanien, kanske icke utan påtryckningar av övriga arabländer, vid det arabiska stormötet i Rabat 1974 att han för sin del icke hade några som helst aspirationer på Västbanken.

Vad Gaza beträffar har ju inget land gjort anspråk på suveränitet. Åren

mellan 1948 och 1967 befann det sig endast under egyptisk ockupation utan att egyptiska lagar gavs giltighet i Gaza.

Frånsatt dessa mer formella synpunkter synes det mig mycket tveksamt om artikeln om förbud mot omflyttning av civilbefolkningen är tillämplig beträffande det upprättande av israeliska byar som har förekommit. Artikeln hade ju sitt ursprung i de hemska erfarenheterna från andra världskriget, då olika länder genom statliga beslut – jag understryker statliga – skickade i väg stora befolkningsgrupper för att "kolonisera" erövrade områden. I Mellanöstern gäller det i princip enskilda människors initiativ att slå sig ner i områden, där de under en tidigare epok kunnat bosätta sig. Dessutom hade man naturligtvis, när man skrev konventionerna, inte någon tanke på en ockupation som skulle vara i över tio år på grund av att den förlorande angriparen vägrade att ta upp fredsförhandlingar.

Jag skall inte gå in på den tidiga Mellanösternhistorien och Barfordeklarationen 1917 utan bara erinra om att två av de israeliska bosättningarna har skett, nämligen vid Hebron och Kvaretzion, på områden där judar tidigare bodde men där hela eller nästan hela befolkningen mördades av araberna under stridigheter på 1920-talet. Det rör sig i stor utsträckning om mark som nybyggarnas familjer tidigare bebott. Men jag tror det kan vara klokt att här bortse från de folkrättsliga aspekterna och i stället hålla sig till de privaträttsliga och politiska frågorna.

På en punkt är det riktigt att de israeliska myndigheterna medverkade till bosättningen. Det gäller en del byar i Jordandalen. Här har det uteslutande varit militära skäl som drivit fram först militära byar som efter hand i viss utsträckning förvandlats till civila.

Skall man försöka bilda sig ett omdöme om de här frågorna är det nog nödvändigt att se vilken omfattning bosättningen har och på vad slags jord den ägt rum. I sin interpellation hävdar ju Carl Lidbom att hittills omkring en fjärdedel av marken på Västbanken övergått i israelisk ägo. Min tredje fråga till utrikesministern, som lämnats obesvarad under hänvisning till svårigheterna att få fram fakta, gällde just vad man i utrikesdepartementet hade sig bekant om denna uppgift. Eftersom jag inte fått något svar vill jag själv bidra med de uppgifter jag kunnat erhålla.

Privata judiska byar omfattar nu 1,88 % av Västbanken, dvs. omkring 11 000 hektar. Av dessa har endast en tredjedel tidigare tillhört enskilda araber, och det rör sig dessutom så gott som undantagslöst om mark som tidigare legat för fåfot. För militära baracker har under ockupationstiden 0,34 % eller 2 000 hektar tagits i anspråk. Slutligen användes ökenliknande områden i anslutning till Negevöknen med en total yta av omkring 110 000 hektar eller 16,5 % av Västbanken till artilleriskjutfält. I båda de två senare fallen är det så gott som uteslutande offentlig mark, som dessutom aldrig har brukats. Vidare har marken naturligtvis icke övergått i israelisk ägo utan nyttjas endast t. v.

Man ser sålunda att dessa siffror, som totalt uppgår till 18 %, skiljer sig ganska väsentligt från Carl Lidboms påståenden, och det är egentligen endast 1,88 % som borde medräknas i det här sammanhanget. Det ger ju något andra

Måndagen den
19 november 1979

*Om förhållandena
i Mellanöstern*

proportioner på problemet.

Vad sedan antalet judar som flyttat till ockuperade områden beträffar kan det vara intressant att konstatera att det på Västbanken totalt finns färre än 8 000 judar av en befolkning på omkring 800 000. I Gaza finns det 1 500 judar inom en befolkning på omkring 430 000. I Golanhöjderna slutligen finns det 4 300 judar samlade i 27 byar. Här är det ganska meningslöst att tala om arabisk befolkning, eftersom ju området tidigare direkt eller indirekt nästan helt var ett militärområde för angrepp vid olika tillfällen mot de judiska byarna på slätten nedanför.

Sammanlagt gäller frågan sålunda omkring 13 000 judar. Detta skall man jämföra med en arabisk befolkning i Israel på över 400 000. Och jag vill än en gång understryka att bebyggelsen nästan uteslutande gäller områden som tidigare icke brukats av araberna. Kvantitativt är sålunda det här problemet utomordentligt obetydligt. Naturligtvis har man hävdad, och jag är inte främmande för att ansluta mig till den åsikten, att det kan vara politiskt oklokt att över huvud taget i nuvarande läge tillåta fortsatt judisk bösättning i denna del av det gamla Palestinamandatet, även om naturligtvis betydligt fler judar i samband med stridigheterna 1948 jagades ut från denna region. Men därifrån till att påstå att denna fråga skulle vara av någon central eller ens större betydelse för lösningen av Mellanösternkonflikten är steget mycket, mycket långt.

Tror verkligen någon, t. ex. Carl Lidbom, att förutsättningarna för fred mellan Israel och vägrarstaterna – för att inte tala om PLO – skulle på något märkbart sätt öka, om Israel drog tillbaka sina bosättningar i berörda områden? Varför inte fråga dem? Utlöste Israels borttagande efter hand av bosättningarna i Sinai någon positiv reaktion hos vägrarstaterna?

Nej, det är inte här problemet för en fred ligger, och det är därför Carl Lidboms huvudtes om att det väsentliga för att få till stånd en fred är att öva påtryckningar på Israel ter sig så verklighetsfrämmande.

En del brukar också säga att om Israel förklarade sig berett att förhandla med PLO skulle ett stort steg mot fred vara taget. Jag delar inte riktigt den uppfattningen. Vi vet att meningarna i Israel är delade. Många – jag tror en majoritet av folket – skulle vara beredda att sitta ned vid förhandlingsbordet med PLO, under förutsättning dock: dels att PLO erkänner Israels rätt att existera och sålunda tar avstånd från väsentliga delar av sin konstitution, en konstitution som har bekräftats 1968, 1974 och 1978, dels slutar att använda terror som vapen. Jag är benägen anse att ett sådant erkännande vore taktiskt av Israel, ty därigenom skulle PLO kanske – jag säger kanske – kunna tvingas bekänna färg. I varje fall skulle en intern strid nog uppstå. Nu har ju däremot PLO-representanter nästan obegränsade möjligheter att för sina egna förklara att man aldrig kommer att acceptera en judisk stat, precis som det står i deras konstitution och följande författningar, och sedan vid lämpliga tillfällen berätta för västjournalister och politiker – det sägs ju att Kreisky ansåg sig ha fått försäkringar om att Arafat innerst inne var beredd att erkänna Israels existens – att man, åtminstone t. v. – det är också en viktig inskränkning – skulle kunna nöja sig med en palestinsk stat i de nu ockuperade områdena. På

denna punkt delar jag sålunda Carl Lidboms synpunkter med krav på PLO. Skillnaden är den att jag inte tror att detta är en central fråga.

Jag skall inte i det här inlägget, som redan blivit väl långt, ta upp frågan om PLO:s representativitet utan skall sluta med några reflexioner om vad jag betraktar som Mellanösternproblemets kärna.

Jag tror inte att det, som det sägs i utrikesministerns deklaration, är fråga om "det palestinska folkets legitima nationella rättigheter" och att araberna, om dessa tillgodosågs, skulle vara beredda att erkänna Israels existens. Som ett litet bevis för riktigheten av min uppfattning kan man ju konstatera att hade detta varit problemet skulle det ju med lätthet ha kunnat lösas fram till 1967, då araberna behärskade hela det berörda området. Vad pekar på att vägrarstaterna ändrat uppfattning? President Carter konstaterade för någon tid sedan med viss förvåning att inte en enda arabledare för honom uttryckt intresse för att en palestinsk stat upprättades – lika litet som de accepterade detta efter FN:s beslut 1947.

Jag kanske i förbigående skulle vilja säga att utrikesministerns tal om "legitima nationella rättigheter" är något oklart. Om han därmed menar att ordet "legitim" formellt ger vid handen några lagliga, allmänt erkända rättigheter kan väl genmälas att det, som jag nyss sade, sedan Kristi födelse aldrig existerat någon palestinsk stat och självfallet ännu mindre någon arabisk sådan. Man måste då helt basera sig på FN:s beslut 1947, som aldrig accepterats av arabländerna. Någon arabisk-palestinsk nation har man heller aldrig talat om förrän under de senaste årtiondena.

När det i interpellationssvaret sägs att de palestinska flyktingarna "måste få ett eget hem", så instämmer jag helt. Detta hade dock, som skett i så många andra länder i världen, kunnat ordnas genom en assimilering på de nuvarande boplatserna. Och man får inte glömma att den helt övervägande delen av de palestinska flyktingarna redan nu bor inom det område som tidigare var det palestinska mandatet.

Med detta vill jag inte på något sätt ha sagt att jag ställer mig oförstående till förhoppningarna om en liten palestinsk stat. Jag tror bara inte att detta är huvudfrågan och att alla ansträngningar skall inriktas åt detta håll. Det centrala måste vara att arabländerna definitivt accepterar Israels existens, sedan världssamhället nu en gång medverkat till att skapa denna stat. Det är en sådan fråga som man kan ha olika meningar om och som det fanns olika meningar om. Jag kanske också inom parentes får säga att den som hårdast drev genomförandet av beslutet från 1957 var Sovjetunionen. T. o. m. Förenta staterna blev litet tveksamma i mars-april 1958 och ville ha en ny diskussion om frågan, men det motsatte sig Sovjetunionen bestämt. Vägen till en sådan lösning, att således få ett erkännande från de nuvarande vägrarstaterna, är nog tyvärr lång, men den blir längre om man inte inser problemets verkliga natur.

GUNNEL JONÄNG (c):

Herr talman! Jag har under senare år brukat deltaga i den årligen återkommande Mellanösterndebatten. I dag hade jag inte tänkt göra det,

eftersom jag deltar i de andra två interpellationsdebatterna här i kammaren i dag, men jag vill göra en helt kort deklaration.

Mellersta Östern är fortfarande en av de största konflikthärdarna i vår värld. De mest utsatta och de som mest lider av motsättningarna är naturligtvis folken själva i Mellersta Östern. När skall de få leva i fred och frihet? Vi får aldrig förtrottas att engagera oss i debatten om Mellersta Östern, att ge våra synpunkter, medverka i opinionsbildningen och via de internationella kanalerna göra vad vi kan för att söka bereda väg för en fredlig lösning av konflikten.

Det finns vissa fakta som få ifrågasätter. Således finns i vårt land en bred samstämmighet när det gäller Israels existens som stat och dess rätt att leva inom säkra och erkända gränser. Men samtidigt är det ett oavvisligt krav att det palestinska folkets nationella rättigheter erkänns liksom Palestinaarabernas rätt att själva bestämma sin egen framtid. De måste få möjlighet att, om de så önskar, bilda en egen stat som lever i fred vid sidan av Israel. En fredlig lösning måste bygga på principen att alla stater i området har rätt att leva i fred inom säkra och erkända gränser. Israels rätt som stat måste erkännas av palestinierna. Israel å sin sida måste visa respekt för principen att förvärv av territorium med våld är otillåtet och i konsekvens därmed upphöra med sin ockupation av de områden som landet intog år 1967.

En förutsättning för att fred skall uppnås i Mellersta Östern är att när problemen avhandlas alla berörda parter finns med i samtal och förhandlingar. Från centern har vi hävdad denna uppfattning sedan många år tillbaka. Jag hade tillfälle att i svenska FN-delegationen – jag tror det var år 1975 – stödja Arafats deltagande i Palestinadebatten i FN. Jag menade att det var orimligt att diskutera Palestinafrågan utan deltagande av båda parter.

President Sadats fredsinitiativ innebär ett nytt hopp för fred i Mellersta Östern. Delvis har fredsavtalet mellan Egypten och Israel varit framgångsrikt, men som vi vet har förhandlingarna om Västbanken och Gazaområdet, som också utrikesministern säger i sitt svar, blottat djupa meningsskiljaktigheter mellan parterna. Det står klart i dag att Israel är ovilligt att släppa ifrån sig det territorium det ockuperat. Framför allt gäller detta Västbanken.

Israel gör anspråk på suveränitet över Västbanken. När man nu förhandlar om autonomi är det bara att konstatera att detta är någonting helt annat än nationellt självbestämmande.

Samtidigt driver Israel en oacceptabel bosättningspolitik i de ockuperade arabiska områdena. FN har ju också i flera deklarationer upprepat att detta inte är ett lagligt tillvägagångssätt. Landsförvisningen av den arabiske borgmästaren i Nablus är ju också ett ytterst oroväckande agerande från Israels sida.

Såväl Israel som övriga parter i denna konflikt måste ta sin del av ansvaret. Också vi i vårt land – det vill jag understryka till sist – har ett ansvar: att ständigt aktualisera Mellersta Östern-frågan och på alla sätt som står oss till buds försöka medverka till en varaktig fred i Mellersta Östern.

Herr talman! Bo Siegbahn antar att ett arabiskt resolutionsförslag om att jorden är rund skulle samla majoritet i FN. Det hoppas också jag att den skulle göra. Någoting har ju hänt sedan Galileis dagar, och det vore ju bra om detta också i någon mån avspeglade sig i det resolutionsmakeri som pågår i Förenta nationerna.

Sedan var Bo Siegbahn litet bekymrad över att jag egentligen inte hade svarat på hans frågor. Han tar först upp frågan om brott mot de mänskliga rättigheterna på av Israel ockuperat område. Svaret på frågan tycker jag är ganska tydligt. Det är självklart att vi var och är oroadade över de uppgifter som har kommit, men vi har inte ansett att de blivit styrkta. Detta har också tagit sig uttryck i det sätt, på vilket vi har hanterat frågan i Förenta nationerna.

Jag kan väl svara på samma sätt när det gäller Carl Lidboms fråga om vår reaktion på arresteringen av borgmästaren i Nablus. När det gäller denna incident har vi i FN tagit avstånd från den och därmed givit uttryck för vår åsikt. Nu hör det till saken att det hela är föremål för rättslig prövning i Israel. Vi har därför anledning att avvakta denna innan vi uttalar oss ytterligare i frågan.

Bo Siegbahn tar också upp frågan om de israeliska bosättningarna på ockuperat område. Han undrar på vilket sätt vi kan hävda att detta sker emot folkrättens principer. Såvitt jag förstår har Bo Siegbahn accepterat att den Genèvekonvention gäller som jag har åberopat. Den gäller i varje fall enligt den tolkning som görs av de flesta andra nationer än Israel. Därmed kanske den legala sidan av saken har fått sitt svar. Men det som måhända ändå är det intressanta är den politiska sidan av saken. Jag tror möjligen att Bo Siegbahn håller med mig och andra om att den israeliska bosättningspolitiken innebär ett hinder när det gäller att förverkliga fredsavtalets intentioner, och dessa är ju långtgående. De syftar inte bara till att åstadkomma en separatfred mellan Israel och Egypten utan också till att lösa den palestinska frågan. Det är i det ljuset man skall se den israeliska bosättningspolitiken. Den utgör ett allvarligt hinder för att man skall kunna fullfölja detta lovande avtal.

Carl Lidbom uttryckte sin tillfredsställelse över att svaret visade en kontinuitet i den svenska utrikespolitiken även på detta område. Då jag läste hans interpellation fick jag intrycket att han då befann sig ganska långt ifrån den ståndpunkten. Jag vet egentligen inte vad som senare har hänt som fått honom på så mycket bättre humör.

Men får jag för ordningens skull understryka vad som är den svenska politiken. Det är att acceptera att det handlar inte bara om *ett* utan om *två* problem som skall lösas. Det ena är Israels rätt till existens inom säkra och erkända gränser, och denna rätt måste vi slå fast inte bara mera parentetiskt utan med en viss lidelse. Det är ett mycket viktigt politiskt ställningstagande. Detta erkännande accepteras inte av Israels grannar, vilket Carl Lidbom vet men av olika skäl inte påpekar i sin interpellation.

Det andra problemet, som för min del framstår som lika viktigt, är att tillgodose palestiniernas rätt till nationell identitet. Jag tror att det i

Måndagen den
19 november 1979

*Om förhållandena
i Mellanöstern*

interpellationssvaret står legitima nationella rättigheter. Nåväl, vi kan använda vilken formulering som helst, men vad som åsyftas är alldeles klart: palestiniernas problem hör ouplösligt samman med Mellanösternkonflikten. Kan man inte lösa det ena problemet kan man inte heller lösa det andra. Det är mot denna bakgrund som jag menar att Carl Lidbom har fel i sin interpellation när han säger att det är Palestinafrågan som är det centrala. Det är två saker som är det centrala, och man kan inte förbigå den ena som om den vore sekundär i förhållande till den andra.

Det finns mycket att kritisera i den israeliska hållningen, och det sker också i mitt interpellationssvar. Men man kan, menar jag, inte förbigå kritik av den andra sidan med en mer eller mindre total tystnad. En grundläggande förutsättning för att lösa palestiniernas problem utan att överge det krav som jag utgår från att Carl Lidbom och jag är överens om, nämligen kravet på Israels rätt till existens, är att det tas upp förhandlingar om den saken. Premisserna måste då vara Israels rätt att existera som nation.

Vi menar att sådana förhandlingar skall äga rum, vi accepterar att PLO i det sammanhanget är den mest representantiva företrädaren för Palestinaaraberna, och vi tror inte att det går att komma fram till förhandlingar, i varje fall inte till hållbara lösningar, utan att PLO medverkar i den ena eller den andra formen.

För att svara på Carl Lidboms fråga om motivet för Hans Blix sammanträffande med Yassir Arafat i Alger vill jag säga att det ingick som ett naturligt led i den kontakt vi anser oss böra ha med denna part i Mellanösternkonflikten.

Men man måste också ha klart för sig att hindret för sådana här förhandlingar inte bara kan beskrivas som Israels vägran att förhandla med PLO, för till problemet hör ju – detta är ett understatement i sammanhanget – också PLO:s vägran att acceptera den enda möjliga grundvalen för sådana förhandlingar, dvs. resolution 242. När jag i svaret säger att de krafter som motverkar – jag talar inte om fredsavtalet utan om fredsarbetet – tar på sig ett tungt ansvar, så syftar jag på alla dem som med olika motiveringar inte accepterar de premisser som är nödvändiga för att lösa Mellanösternkonflikten som helhet. Jag trodde att detta var någorlunda klart.

Sedan vet jag inte riktigt hur jag skall tolka Carl Lidboms inställning till avtalet. Det har stärkt Israels ställning, menar Carl Lidbom och tycks uppfatta det som ett hot och menar att vi borde ha påpekat det när vi kommenterade avtalets ingående i mars. Jag menar för min del att avtalet har stärkt fredens sak i området, och det upplever jag som positivt. Avtalet representerar i själva verket det enda konstruktiva som har hänt i Mellanöstern på 30 år – en öppning i förhandlingarna, ett alternativ till det hat och den oförsonlighet som präglat konflikten och som bara har avsatt fördjupade motsättningar, terror och motterror till dess att detta avtal mellan Egypten och Israel kom till stånd.

Det är klart att det finns stora svagheter i detta avtal, om kravet är att det skall lösa hela konflikten. En avgörande svaghet är självfallet att det inte löser Palestinaproblemet. Men avtalet innebär förvisso att risken för krig har

minskat och att en kanal för samtal har öppnats där det tidigare bara rådde tystnad. Och det innebär att *en* arabstat, den politiskt viktigaste, har erkänt Israel och därmed banat väg också för en lösning av Palestinaproblemet.

Får jag till sist, herr talman, svara på Carl Lidboms tredje fråga om det uttalande i Jerusalem Post som han citerade. Jag har inget minne av att jag gjorde något sådant uttalande i Jerusalem Post men väl för Israels radio under min första dag som utrikesminister. Jag fick då frågan om jag som liberal avsåg att fullfölja det stöd för Israel som liberaler i Sverige är kända för. Jag svarade ja på den frågan, för jag menar att vi måste göra det. Jag hoppas att Carl Lidbom, som representant för svensk arbetarrörelse, också vill ställa sig upp och svara ja på den frågan. Israel skall inte behöva be om ursäkt för sin rätt att existera. Den rätten har Israel, och vi har en moralisk skyldighet att skydda den.

CARL LIDBOM (s):

Herr talman! Låt mig börja med det som utrikesministern sist tog upp – intervjun sådan den var återgiven i Jerusalem Post. Den utläggning som Ola Ullsten nu gjorde gav ett något annorlunda intryck än det som jag fick när jag läste intervjun – och därför var detta klarläggande bra.

I intervjun i Jerusalem Post, som bar rubriken Swedish Foreign Minister cold to PLO – den svenske utrikesministern kallsinnig till PLO –, är det skrivet rakt upp och ner att utrikesministern med all kraft vill fullfölja det stöd till Israel som är en liberal tradition. Men menar utrikesministern med detta ingenting annat än att vi skall stödja Israels rätt att existera, skall jag gärna lägga engagemang bakom det positiva svar som utrikesministern efterlyste.

När det gäller mina frågor i övrigt dimmade utrikesministern till det ganska ordentligt. Jag förstår fortfarande inte svaret på huvudfrågan. När utrikesministern säger att de krafter som har ställt sig utanför nu pågående autonomiförhandlingar och fredsarbete har tagit på sig ett betydande ansvar så är det en förebråelse riktad mot någon. Vilka är då dessa krafter? Jo, det är, säger utrikesministern, alla de som inte accepterar grundförutsättningarna att Israel måste erkänna palestiniernas nationella rättigheter och palestinierna erkänna Israels rätt att existera. Det är i så fall rena tramset. Då är förebråelsen som en splitterbomb – den träffar godtyckligt alla och envar, däribland Israel. När man läser meningen i sitt sammanhang får man intrycket att det är de som vid sidan av Egypten, Israel och USA inte har velat ställa upp i Camp David-förhandlingarna som får sig en åthutning för detta. Får jag då fråga utrikesministern: Är det inte rimligt att man, när man prövar om folk skall ställa upp på dessa villkor, även undersöker om dessa villkor är dem som man själv anser vara nödvändiga för framgångsrika förhandlingar?

Ta hela det palestinska problemet: Vad säger ramavtalet beträffande palestinskt deltagande? Jo, ramavtalet säger att det kan få förekomma palestinier instuckna i Jordaniens eller Egyptens delegation "as mutually agreed" – efter parternas ömsesidiga överenskommelse. Palestinierna får vara med om det behagar Egypten eller Jordanien att plocka med dem och

under förutsättning att Israel inte lägger in sitt veto. Kan man vara särskilt förvånad över att det är svårt att hitta palestinier som vill företräda palestinierna på de villkoren? Kan man vara särskilt förvånad över att en rad andra arabstater säger att detta spräcker förutsättningarna för en framgångsrik förhandling? I botten ligger inte ett erkännande av att palestinierna är en part. I botten finns inget medgivande av att palestinierna måste vara representerade i förhandlingarna. Och då är den delen inte någonting att hålla sig till.

När det gäller Camp David och överläggningarna fram till fredsavtalet, så är naturligtvis detta fredsavtal mellan Egypten och Israel på många sätt en framgång. Det är väl utmärkt att Egypten och Israel fått fred. Det minskade de omedelbara krigsriskerna, som utrikesministern säger. Men man får göra en skillnad här. Den ena delen gäller effekterna mellan parterna; det är bra att Egypten och Israel har fred. Den andra delen av dessa överenskommelser – den om de fortsatta förhandlingarna om en global lösning – var sådan att man från början hade anledning att starkt betvivla att detta var ett steg på vägen mot en varaktig fred. Vi hade anledning att starkt betvivla det, därför att den delen av avtalet inte uppfyllde någon av de förutsättningar som t. o. m. utrikesministern själv här i dag anger. En massa andra länder hade anledning att betvivla det av precis samma skäl, länder som delar vår grundinställning till den palestinska frågan.

Tittar man på hur andra länder i västvärlden, som har samma uppfattning som vi om den palestinska frågan, har reagerat på den delen av fredsarbetet, så finner man att de varit utomordentligt mycket mer försiktiga och mindre lovordande än utrikesministern. EG har mycket noga skiljt på det bilaterala fredsavtalet, som man har sagt är all right och en korrekt tillämpning av säkerhetsrådets resolutioner, och förhandlingarna om en global lösning, som man har varit mycket kritisk mot. Irlands utrikesminister framställde på de nio EG-ländernas vägnar i ett tal i FN nyligen utomordentligt klart EG:s ståndpunkt, där det framgår att man rätt igenom anser att denna förhandlingsuppläggning är otillräcklig och otillfredsställande.

Det är mycket jag skulle vilja ta upp, men på den begränsade tiden får jag i detta varv nöja mig med detta. Låt mig bara säga att jag hoppas att utrikesministern inte skall ge sig in i någon onödig polemik med ledning av den konstiga tolkningen av min interpellation eller någonting sådant. Jag säger att det är bra att vi hela tiden tydligen har varit ense om de grundläggande förutsättningarna för en varaktig lösning. Det är bra att vi är ense, inte bara om Israels rätt att existera utan också om att palestinierna har nationella rättigheter, att de måste vara representerade i förhandlingarna och att PLO företräder dem. Försök inte skapa någon skillnad som inte har funnits! Jag var kritisk mot folkpartiregeringen därför att den teg om och försökte glömma bort PLO samt accepterade autonomiförhandlingarna utan att säga ett enda kritiskt ord om att man ville eliminera palestinierna ur bilden. Men jag är inte kritisk mot svaret i det hänseendet, svaret är tillräckligt klart.

Herr talman! Jag är glad att jag gav utrikesministern tillfälle att få in en femetta på mig genom min felsägning när det gällde att jorden var rund eller platt. Det var alltså, som jag hoppas de flesta förstod, "platt" som var Abba Ebans uttryck.

Vi har här diskuterat vad som är det centrala, och man har sagt att det är två frågor. Det är alltså palestiniernas nationella rättigheter och det är israelernas nationella rättigheter. Jag har tillåtit mig att införa ett tredje moment, nämligen de övriga arabstaterna och deras ställning, som alltså kanske är en del av den första frågan om israelernas rätt att existera.

När vi nu diskuterar frågan om avtalet mellan Egypten och Israel har Carl Lidbom ändå kommit så långt att han säger: Det var bra, men det löste ingenting, och därför är det ganska naturligt att vägrarstaterna uppträder som de gjorde, dvs. uteslöt Egypten ur den arabiska samfälligheten osv. Men vad fanns det för möjligheter för Sadat? Hade han något bemyndigande att fatta ett beslut beträffande den ockuperade Västbankens framtida status? Han hade ju att konstatera att där fanns PLO – som enligt Carl Lidbom och i viss mån även utrikesministern är den vedertagna, eller i varje fall den mest representativa organisationen för palestinierna – och PLO har vägrat att erkänna Israel och att förhandla med Israel. Jag skall inte trötta kammaren med att återigen citera alla de författningar i vilka PLO talar om att Israel skall besegras med våld, att de aldrig skall erkänna Israel, osv.

Sadat hade alltså inga möjligheter att fatta något beslut beträffande Västbanken. Han hade inget mandat, och han kunde inte lå något sådant. Frågan är då: Skulle han ha låtit bli att förhandla? Där är min uppfattning, och jag tror också de flesta andra politikerna, att det var vettigt att Sadat förhandlade, så att man kom en bit på väg. Här har man dock brutit upp den eniga arabiska front som tidigare gällt sedan 1947 och som inte minst befästs i Khartoum 1967, då de arabiska staterna beslöt att de icke skulle erkänna Israel, icke förhandla med Israel och icke sluta fred med Israel. Förhandlingarna var alltså ändå av ett visst värde.

Jag vill påminna om att det nu försiggår förhandlingar som rör autonomi enligt Camp David-avtalet, vilket också utrikesministern underströk. Men frågan om Västbankens framtida politiska status, om dess status som självständig stat eller status i någon annan form, skall avgöras om fem år. Den här frågan är alltså väckt fem år för tidigt. Sedan kan man naturligtvis kritisera Begin, som representerar en opinion i landet – inte alls den enda, kanske inte ens en majoritet – för att han såsom det framskymtat hävdar att han vid dessa förhandlingar kommer att göra anspråk på att Västbanken icke skall bli en självständig, suverän stat och att han kan tänka sig flera andra möjligheter att lösa den frågan, medan man från annat håll har hävdats motsatsen. Men de åsikter och tankar som förts fram måste man se i ljuset av de olika ländernas intressen. Skall man komma fram till en fredlig lösning om fem år eller kanske dessförinnan, då måste de här åsikterna vägas mot varandra, och man får på den vägen försöka komma fram till en uppgörelse.

Sedan vill jag återkomma till frågan om PLO:s representativitet. Det är ju

enkelt att säga och det kan sägas att den organisationen är representativ, för vem skulle annars vara det? Men för den som har levat i det här området i åtskilliga år är det inte så svårt att förstå att den kan framstå som representativ inte bara för de flyktingar som bor utanför Palestinaområdet utan även för dem som bor på Västbanken. Under de 20 år som det brittiska mandatet varade kämpade två arabiska organisationer om makten, och i den kampen slog de ihjäl fler araber än judar. Det rådde då en oerhört spänd stämning, och en sådan råder också i dag. Alla på Västbanken vet att skulle man i dag ta ställning och försöka skapa en egen politisk organisation, så skulle det resultera i döden. Detta har naturligtvis ganska kraftigt stärkt PLO:s ställning, utöver att den förstärkts genom de sympatier den har. Och givetvis har den sympatier. Varför skulle den inte ha det, när den driver en nationalistisk linje som måste tilltala många människor? Jag tycker emellertid att man skall ha klart för sig att det är omöjligt för palestinierna att i dagens läge skapa en annan, alternativ representation. Riskerna för repressalier och skador till liv och lem är alltför stora för det. Men det är möjligt att situationen kan bli en annan så småningom. Det är också möjligt att israelerna skulle ha kunnat skapa en skickligare kommunal representation än de nu har gjort.

Jag vill sluta med att säga att jag inte anser PLO vara representativt. Man skall komma ihåg att PLO i första hand representerar flyktingarna, och det gäller då de flyktingar som kom från Israel, icke dem som lever i Gaza och på Västbanken.

CARL LIDBOM (s):

Herr talman! Det var ju synd att utrikesministern inte har lust att fortsätta den här debatten. Jag har faktiskt inte fått svar på mina frågor.

Jag vill klara ut det här litet grand. Vad menas med den av mig påtalade meningen: Vilka är det som förebråelserna riktas mot? Anser utrikesministern att Jordanien och Syrien borde ställa upp i Camp David-förhandlingarna och säga: Nu sätter vi oss där och förhandlar, och vi är nöjda bara man sticker in en eller annan palestinier som inte Israel har någonting emot i den jordanska eller egyptiska delegationen? Är det det evangeliet som utrikesministern och hans diplomater skall predika när de är ute och talar med jordanierna och syrierna? Har ni den inställningen? Anser ni att det är fel av dessa länder att icke på de nu erbjudna villkoren ställa upp i de pågående autonomiförhandlingarna? I så fall har utrikesministern totalt avlägsnat sig från det som vi trodde var en gemensam utrikespolitik på detta område. I så fall har Sverige totalt avlägsnat sig från det som är EG-ländernas politik, för att ta nio Sverige närliggande stater med vilka Sverige har haft en gemensam uppfattning om detta.

Det är bra när utrikesministern säger att Sverige kan bidra med att bl. a. tala med alla berörda parter. Men det är också rätt viktigt vad man säger till dem. Det var ju bra att få höra att kontakter med Arafat är ett led i de kontakter som vi brukar ha. Så okonventionella och så litet uppseendeväckande var de väl i och för sig inte. Viktigare för mig var naturligtvis innehållet. Varför denna kontakt just nu? Vad hade man att säga Arafat och vad sade möjligen Arafat

till oss? Får jag ställa konkreta frågor: Togs exempelvis frågan upp om ett PLO-besök på politisk nivå i Sverige vid något tillfälle? Vad sades i så fall från svenskt håll?

Den sista frågan kan jag lösgöra från detta Arafat-sammanhang. En rad länder med samma grunduppfattning som Sverige – t. ex. de nio EGT-staterna – dyker upp, det ena efter det andra, på den diplomatiska scenen. I konsekvens med sin egen uppfattning att den palestinska saken är central och att palestinerna är part, att PLO måste vara med för att förhandlingarna skall kunna lyckas, använder de sin diplomati till att markera detta. I Madrid stort officiellt besök. Arafat mottas och omfamnas av Suarez, i Lissabon stort jubel när Arafat var där, i Ankara likadant. Drar vi oss litet längre norrut i Europa för att känna oss litet mera hemma, kan vi notera att den belgiske utrikesministern Simonet var litet mera diskret men utfärdade en officiell inbjudan till Khadoumi, som också varit i Belgien, osv.

Min konkreta fråga i detta stycke är: Vill vi så att säga delta i denna diplomatiska aktivitet som har två syften? Det ena är att sätta press på Israel och markera att vi anser att Israel bör ändra sin hållning gentemot PLO. Det andra är att sätta press på PLO och tala om för PLO att vi tycker att PLO skall börja fundera på att erkänna staten Israels rätt att existera, att PLO skall välja den diplomatiska vägen i stället för våldet. Vill vi delta i detta eller vill vi icke delta? Om det är så att utrikesministern, trots att han i svaret säger att vi skall tala med alla berörda parter, inte anser det lämpligt att ta emot någon ledande företrädare för PLO på politisk nivå i Sverige, vad är i så fall skälet till detta?

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Anledningen till att jag inte begärde ordet efter Carl Lidboms förra anförande var att det i huvudsak gick ut på att tala om att vi hade samma uppfattning. Jag noterade detta med tillfredsställelse, allra helst som jag uppfattade det som en klar nyansförskjutning i förhållande till tongångarna i Carl Lidboms interpellation. Dessa andades inte någon känsla, för behovet av att ha just en bedömning av båda parter, behovet av att våga och vilja kritisera inte bara den ena sidan utan båda sidorna och våga ställa sig bakom någon sorts konkret idé om hur den här konflikten skall lösas.

Nu är Carl Lidbom väldigt bekymrad över vad jag menar med de krafter som försvarar det här fredsarbetet. Låt mig säga att det i interpellationen inte står "de krafter som har motverkat", utan det står "fredsarbetet", om jag nu minns rätt.

Jag syftar alltså i allmänhet på att de som menar att de inte kan delta i förhandlingarna på de grundvalar för dessa som den svenska regeringen och Förenta nationerna är överens om – och som jag trodde att också Carl Lidbom och jag var överens om – nämligen resolutionen 242, som erkänner Israels rätt till existens. Dessa tar naturligtvis på sig ett ansvar för att förhandlingar inte kommer till stånd och därmed inte heller någon lösning vare sig av frågan om Israels rätt till existens eller palestinernas rätt till nationell identitet. Här finns förmodligen i botten, trots allt, en skillnad i uppfattning mellan Carl

Lidbom och mig när det gäller värdet av avtalet.

Jag läser i protokollet från den debatt som fördes i riksdagen den 14 mars, dvs. 12 dagar innan separatavtalet mellan Israel och Egypten ingicks. Då sade Carl Lidbom att risken är "påtaglig att en separاتفred mellan Egypten och Israel, som i sak bara löser bilaterala problem, skulle bli ett steg på vägen mot krig i stället för ett steg på vägen mot en varaktig fred i hela regionen". – Sedan utvecklar Carl Lidbom den synpunkten vidare.

Jag menar, och många med mig menar, att fredsavtalet mellan Egypten och Israel tvärt emot att vara ett hot mot en varaktig fred kan ses som ett första steg på vägen. Jag har betonat flera gånger att det t. v. är ett bilateralt avtal, som löser problemen mellan Israel och Egypten och därmed också i hög grad minskar krigsriskerna. Det är trots allt mellan dessa båda länder som konflikten har varit hetast och mest oförsonlig. Men jag har samtidigt sagt att avtalet och den bakgrund som finns i form av Camp David-dokumenterna också har sina brister. Man löser med detta avtal icke palestiniernas problem i den meningen att parterna är överens om hur en lösning skall se ut. Men det ligger väl trots allt, Carl Lidbom, ett värde i att såväl den israeliska, den amerikanska som den egyptiska regeringen uttalar sin avsikt att lösa det palestinska problemet?

Sedan kan vi ha anledning att kritisera både den ena och den andra parten för det sätt på vilket detta avtal tolkas, och jag beklagar den ganska styvackade inställning som den israeliska regeringen har intagit, men det här är – precis som Bo Siegbahn var inne på – en process som man har gett parterna fem år att fullfölja. Mycket kommer att hända, och jag är nästan övertygad om – det må nu vara överoptimistiskt – att det i och med detta avtal, i och med den politiska händelseutveckling som nu äger rum i det här området, till sist blir mycket svårt för någon israelisk regering att i längden motsätta sig att palestiniernas rättigheter tillvaratas på ungefär det sätt som rekommenderas i Camp David-dokumenterna.

CARL LIDBOM (s) replik:

Herr talman! Det är fruktansvärt svårt att få svar av utrikesministern. Varför detta sammanträffande mellan Blix och Arafat? Vad avhandlades? Vad tjänade det till?

Vidare: Ser utrikesministern något politiskt hinder mot att den svenska regeringen vid lämpligt tillfälle utfärdar inbjudan till ledande företrädare för PLO för överläggningar på motsvarande sätt som t. ex. den belgiske utrikesministern Simonet har gjort?

Beträffande den mycket omstridda meningen i interpellationssvaret om "krafterna" tror jag egentligen att jag hjälper utrikesministern litet grand därför att han kommer att få mycket besvär med detta på det internationella planet i fortsättningen. Jag har läst meningen om att de krafter "som, utan att ha angett ett realistiskt alternativ, ställt sig utanför fredsarbetet har därmed påtagit sig ett betydande ansvar" så att den syftade på dem som inte hade något alternativ till Camp David och att det alltså var en förkastelsedom över Syrien, Jordanien och andra arabstater som inte ville vara med i den här

svängen på de villkor som ramavtalet angav, med denna obefintliga eller vasalliserade palestinska representation inom Jordaniens och Egyptens delegation. Men så skall det alltså inte läsas, för utrikesministern säger här att det är de som inte accepterar de grundförutsättningar som har angivits i säkerhetsrådets resolution 242, kompletterad med en resolution om palestiniernas nationella rättigheter. Jaha, då blir det plötsligt en helt annan innebörd i meningen. Den första man då ser som är träffad av denna förebråelse är en av parterna som deltar i Camp David-övningarna och autonomiförhandlingarna, nämligen Israel. Det är så det skall läsas.

Man bör väl ändå hantera sådana här tillrättavisningar med någon omsorg om man skall sköta utrikesministerjobbet.

När det sedan gäller vad jag anförde den 14 mars, så var det ett påpekande dagarna innan avtalet slöts. Jag hade en rätt pessimistisk uppfattning då om möjligheterna att få till stånd ett avtal som skulle kunna vara en bas för fortsättningen, bli någonting mer än ett separat avtal mellan Egypten och Israel och så småningom leda fram till en varaktig fred. Tyvärr måste jag säga att jag hyser samma pessimism i dag, den har t. o. m. förstärkts – tyvärr – både genom den fortsatta bosättningspolitiken, som icke är någonting annat än en fortgående annektering av ockuperade områden, dvs. av annekteringen av det territorium som man skulle förhandla om, och genom den israeliska regeringens stenhårda uttalanden. Krav på suveränitet över Judéen och Samarien. Inga eftergifter beträffande Jerusalem. Flyktingfrågan angår oss inte osv., osv. PLO vill vi inte tala med.

Men, som sagt, jag vore tacksam om jag den här gången kunde få svar på vad jag har frågat om.

Utrikesministern OLA ULLSTEN:

Herr talman! Om jag minns rätt, svarade jag på Carl Lidboms fråga tidigare, men jag kan göra det en gång till.

Anledningen till att statssekreterare Hans Blix på min inrådan bad att få träffa representanter för PLO i Algeriet – att det blev Arafat var inte något som vi hade bestämt över, utan det var PLO som valde att arrangera mötet på det sättet – är att eftersom vi anser att PLO utgör en viktig och ofrånkomlig part i de här diskussionerna, måste vi hålla oss underrättade om vad PLO tycker, och det tänker vi fortsätta att göra, på samma sätt som vi tänker fortsätta att hålla oss underrättade om vad andra parter i den här konflikten tycker.

Sedan är det frågan om i vilka former som vi skall ha sådana möten i framtiden. Carl Lidbom hänvisade till några huvudstäder, Ankara, Madrid och Bryssel, där man – med stort jubel, som Carl Lidbom säger – hade tagit emot representanter för PLO. Det finns ännu fler huvudstäder som ligger oss nära, där man inte på det sättet har tagit emot Arafat med jubel, och jag ser inte att det är avgörande för den svenska inställningen i Mellan Östernkonflikten i vilka former som vi för de här enligt min mening nödvändiga samtalen. I sinom tid kommer vi säkert att hitta sådana former som passar oss.

Sedan till den nu mer eller mindre semantiska debatten som Carl Lidbom

Måndagen den
19 november 1979

*Om förhållandena
i Mellanöstern*

för om vad jag menar med de krafter som inte accepterar grundvalen för förhandlingar. Jag kan inte förstå vad det egentligen är som bekymrar Carl Lidbom så, att han t. o. m. ifrågasätter min kompetens som utrikesminister. Här finns en konflikt, en 30-årig konflikt, en av de mest djupgående och till synes mest svårlösta konflikterna, med mängder av mänskligt lidande inblandat. Då är min enkla uppfattning – och det var den redan innan jag blev utrikesminister – att det måste vara alla parter ambition att försöka hitta en lösning på detta problem. Förenta nationerna har angett resolution 242 såsom grundvalen för en sådan lösning, och i resolution 338 uppmanas parterna att ge sig in i diskussioner om en sådan. Det har man gjort ganska länge, men ingenting har hänt.

Sedan bryts dödläget av att en av parterna tar sig ur gamla låsningar. Den egyptiske presidenten reser själv till Jerusalem för att markera att han vill ha en öppning ur dödläget, och förhandlingar kommer till stånd. De resulterar bara i en bilateral överenskommelse, eftersom de övriga arabstaterna inte vill delta i förhandlingarna.

Då, menar jag, finns det anledning för oss som med allvar ser på den här konflikten med dess politiska och humanitära aspekter och som vill ha en lösning på den, att ge en eloge till dem som har lyckats ta några steg i rätt riktning mot en fred, och att också våga uttrycka en och annan kritisk mening gentemot dem som hittills, utan att kunna tala om på vilket annat sätt konflikten skall lösas, bara säger nej till förhandlingar.

CARL LIDBOM (s) replik:

Herr talman! Jag har ju inte begärt att Ola Ullsten med jubel skall ta emot den keffiehpyrde palestinske kombattanten Arafat i Stockholm. Jag har inte väntat mig att något sådant skulle ske – det finns en skillnad i klimatet och i temperamentet mellan Syd- och Nordeuropa. Jag hade nog snarare tänkt på något mera stillsamt, nämligen att den slips- och kavajklädde och ordentlige Kadoumi, som är PLO:s utrikespolitiske talesman, skulle ha kunnat inbjudas till Stockholm av Ola Ullsten på samma sätt som han inbjudits till Bryssel av Simonet. Men – oavsett hur det är med det och vem som skall inbjudas och när – jag bara frågade: Ser utrikesministern något politiskt hinder mot att utfärda en officiell inbjudan till en ledande företrädare för PLO för överläggningar? Den frågan har jag fortfarande icke fått svar på.

Den andra frågan gäller den evinnerliga meningen om en bilateral fred mellan Egypten och Israel. Utrikesministern har det verkligen besvärligt. Först skall jag säga att jag aldrig har ifrågasatt Ola Ullstens kompetens som utrikesminister, utan jag sade att man får vara litet försiktig med vad man säger, om man skall kunna hantera jobbet som utrikesminister. Jag tror att utrikesministern får besvär med det här och att det kommer att bli svårt att förklara. Jag kallade den här meningen för en splitterbomb mot de krafter som utan att kunna anvisa något alternativ tagit avstånd från en separatfred och ställer sig utanför förhandlingarna. I den ena minuten talar utrikesministern om dem som inte vill ställa upp på FN-villkoren i säkerhetsrådets resolution 242 plus en kompletterande resolution om det palestinska folkets nationella

rättigheter. I den andra handlar det om dem som inte är snälla nog att ställa upp på Sadats initiativ och ramavtalet som kom ut av det.

I utrikesministerns senaste svar var det återigen fråga om att vi väl kan kosta på oss en eloge till Sadat, som bröt dödläget, och att vi bör kosta på oss att förebrå dem som inte ställer upp på de villkoren. Men då är det rätt allvarligt. Jag tycker att utrikesministern skall fundera litet över konsekvenserna. Då ligger här redan ett anteciperande av hur vi ställer oss om autonomiförhandlingarna misslyckas. Det betyder alltså att det skulle vara Jordaniens, Syriens och Saudarabiens och en del andra arabstaters fel, om dessa förhandlingar inte skulle gå i lås, eftersom dessa stater borde ha ställt upp på de villkor som bjöds. Palestinierna borde ha varit nöjda med att få med någon representant i en jordansk-egyptisk delegation – någon beskedlig quisling som Israel kunde godta.

BO SIEGBAHN (m):

Herr talman! Jag slutade mitt föregående anförande med att diskutera PLO:s ställning och den palestinska frågan.

Det är ju, som jag sade tidigare, tveksamt om PLO i en annan situation – som vi hoppas skall kunna utveckla sig under de här fem åren – skulle kunna visa sig vara en accepterad representant för de människor som under alla år har bott på Västbanken eller i Gaza. Sedan är det en annan fråga som är mycket viktig när man talar om en palestinsk stat. Någon sådan har aldrig existerat – det har aldrig funnits något Palestina som politisk eller administrativ enhet. Det bestod under den turkiska tiden, fram till 1918, av tre olika län. Det fanns alltså ingen grund för att tala om en palestinsk stat. Tanken uppkom så småningom under det brittiska mandatet.

Befolkningen på båda sidor om Jordanfloden är i alla väsentliga stycken densamma. En majoritet av de ledande i Amman, Jordaniens huvudstad, har kommit från Västbanken osv. Majoriteten av folket är av precis samma etniska ursprung.

Då kan man naturligtvis fråga sig: Är det så att det under mandattiden – för ockupationen ägde rum i något olika former på Västbanken och i det övriga Transjordanien – har uppstått en nationalkänsla som man anser skall komma till uttryck i en statsbildning eller inte? Det kan man ha olika meningar om, och det kan vara svårt att känna till fakta. Så mycket kan man i varje fall säga, att det redan finns en palestinsk stat, nämligen Jordanien. Om man nu säger att mycket talar för att det skall få diskuteras en ny palestinsk stat på Västbanken får man ändå väga det mot andra problem som kan uppstå. Det finns många länder i världen där man inte tillåter sådant. Hur ofta talar vi här om Estland, Lettland och Litauen? Det är bara vid högtidliga tillfällen och det är till intet förpliktande, trots att det ligger oss så oändligt mycket närmare och är så oändligt mycket klarare.

Sedan är det ju så att PLO inte bara vägrar att erkänna Israels existens utan även Jordanien som självständig stat. Och där skulle jag vilja citera vad PLO säger i en av de tio punkterna som antogs 1974:

”5. Att kämpa med de jordanska nationella styrkorna för att upprätta en

Måndagen den
19 november 1979

*Om förhållandena
i Mellanöstern*

jordansk-palestinsk nationell front vars mål är grundandet av en nationell demokratisk regering i Jordanien – en regering som kommer att förenas med den palestinska statsbildning som kommer att upprättas som ett resultat av kampen.”

Alltså: Icke nog med att PLO inte erkänner Israel – man erkänner inte heller Jordanien som en statsbildning.

Och nu kommer jag till den stora frågan: Om vi skulle tänka oss att man på något sätt upprättar en palestinsk stat på Västbanken, skulle detta lösa konflikten? Är det verkligen den enda viktiga frågan? Jag tror att utrikesministern var inne på detta och sade att frågan består av två delar, och den andra väsentliga delen är ju: Kommer arabstaterna för den skull att erkänna Israel? Är hela konflikten löst?

Det visar sig nu, som utrikesministern har diskuterat med Carl Lidbom, att det inte är nog med att PLO inte godkänner den överenskommelse som träffats mellan Egypten och Israel som ett steg på vägen till en lösning av konflikten, utan PLO vidtar alla de åtgärder organisationen är mäktig för att omintetgöra detta steg. Vi har alltså under 30 år haft en situation där arabstaterna vägrat att erkänna Israel. Då är det naturligtvis litet märkligt för en utomstående betraktare att konstatera att så fort det finns olika meningar i Israel – somliga är föga förhandlingsvilliga, andra är mer förhandlingsvilliga – kastar man sig över alla de felaktigheter som man anser begås från israelisk sida. Men man är nästan benägen att glömma det 30-åriga fenomenet att Israel aldrig erkänts från arabisk sida och att det i dag inte visas några tecken i riktning mot ett erkännande.

Det vore ett ytterligt stort misstag att inbjuda Arafat eller någon annan person från PLO att besöka Sverige officiellt, för det är egentligen i viss mån ett erkännande av att man inte behöver ta några steg – man blir ändå officiellt inbjuden. Jag tror att alla sådana här besök – det gäller inte bara Sverige utan även alla andra länder – har en rent negativ effekt på möjligheten att nå en lösning i konflikten. Vi har tillräckligt många möjligheter att genom deklARATIONER och på annat sätt förklara för både arabstaterna och PLO – i den mån PLO visar sig vara rätt företrädare så småningom – vad vi anser om att Israel måste erkännas. Det behövs alltså inga överläggningar om den saken här hemma. Vad skall man överlägga om? Skall man överlägga med PLO om under vilka former PLO skulle erkänna Israels existens eller att PLO skulle göra det? Jag vet inte vad det finns för någonting att överlägga om härvidlag. Det är en sak som parterna själva måste pröva.

Och framför allt: Det är klart att det är i Mellersta Östern som det här problemet avgörs och inte i vare sig den svenska riksdagen eller det svenska utrikesdepartementet, vem som nu än råkar vara en förtjänt utrikesminister – om det är dagens eller någon annan om några år.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 4 Om förbud mot omskärelse av kvinnor, m. m.

Nr 31

Måndagen den
19 november 1979

Statsrådet ELISABET HOLM erhöll ordet för att i ett sammanhang besvara

dels en den 6 november anmäld interpellation
1979/80:49 av Maj Britt Theorin (s),

dels de den 5 resp. 6 november anmällda frågorna
1979/80:86 av Eva Hjelmström (vpk), till justitieministern. och
1979/80:89 av Gunilla André (c)

och anförde:

Herr talman! Maj Britt Theorin har frågat dels om det är rätt av svenska läkare att omskära invandrarkvinnor, dels om omskärelse av kvinnor är "att handla enligt vetenskap och beprövad erfarenhet och ständigt söka vidga sina kunskaper", dels om regeringen är beredd att förelägga riksdagen förslag om förbud mot omskärelse av kvinnor i Sverige, dels ock om regeringen är beredd att aktivt medverka till beslut i internationella organ om förbud mot omskärelse av kvinnor.

Eva Hjelmström har frågat justitieministern om han är beredd att omedelbart lägga fram förslag för riksdagen om förbud mot omskärelse av kvinnor. Frågan har överlämnats till mig för att jag skall svara på den.

Gunilla André har frågat om jag, mot bakgrund av uppgifter som förekommit i Sverige, är beredd att ge min och regeringens syn på frågan om omskärelse av kvinnor.

Jag besvarar interpellationen och frågorna i ett sammanhang.

Jag har tillsammans med statsrådet Karin Andersson på regeringens vägnar i särskilt uttalande förklarat att vi bestämt tar avstånd från omskärelse av kvinnor. Av uttalanden av socialstyrelsen framgår också att ett sådant ingrepp strider mot vetenskap och beprövad erfarenhet och följaktligen är oförenligt med allmänna läkarinstruktionen (1963:341). Med anledning av de uppgifter som har förekommit i massmedia planeras nu från socialstyrelsens sida särskild information om detta till läkare och annan medicinalpersonal.

Enligt vad jag har inhämtat kommer socialstyrelsen att undersöka i vilken omfattning omskärelse har förekommit och förekommer inom sjukvården i Sverige. Det bör dock framhållas att socialstyrelsen inte har fått någon bekräftelse på att läkare har utfört underlivsoperationer som inte är medicinskt motiverade. Från styrelsens sida kommer man emellertid att fortsätta ansträngningarna att söka nå full klarhet i vad som ligger bakom de uppgifter som har förekommit.

Huruvida omskärelse förekommer i hemmen är naturligtvis svårare att få upplysning om. Våra barna- och mödravårdscentraler torde dock därvid vara en viktig informationskälla.

Invandrарorganisationerna har på detta område ett stort ansvar för att skydda invandrarkvinnorna mot sådana övergrepp. Det får, efter kontakter

*Om förbud mot
omskärelse av
kvinnor, m. m.*

Måndagen den
19 november 1979

*Om förbud mot
omskärelse av
kvinnor, m. m.*

med invandrarorganisationerna. prövas om särskilda informationsinsatser behövs.

Sverige har tagit initiativ i internationella sammanhang, bl. a. i Världshälsoorganisationen (WHO), för att motarbeta omskärelse av kvinnor. Senast vid WHO:s 32:a generalförsamling i maj i år tog dåvarande statsrådet Hedda Lindahl upp denna fråga i sitt tal inför generalförsamlingen.

Från svensk sida kommer detta arbete i internationella organ att intensifieras. Frågan kommer också, enligt vad jag har inhämtat, att behandlas vid FN:s andra kvinnokonferens i Köpenhamn 1980.

Med hänsyn till reglerna i läkarinstruktionen och till de straffbestämmelser som gäller för hälsofarligt kvacksalveri och för misshandel torde, såvitt nu kan bedömas, någon särskild lag med förbud mot omskärelse av kvinnor inte behövas.

Om det vid rättslig prövning skulle visa sig att nu gällande lagstiftning inte ger möjlighet att beivra medicinskt omotiverade fall av omskärelse, kommer givetvis frågan om särskild lagstiftning att tas upp.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

MAJ BRITT THEORIN (s):

Fru talman! Jag tackar hälsovårdsministern för svaren på mina frågor. Tyvärr är svaren inte till fyllest och motsvarar knappast de förväntningar som allmänhet, kvinnor, läkare och framför allt invandrarkvinnor haft på regeringen.

Bakgrunden till interpellationen känner vi ganska väl vid det här laget. En svensk gynekologiprofessor skakar om hela det svenska samhället när han i en artikel i tidningen Vi nr 44 år 1979 erkänner att han och även andra läkare har medverkat till omskärelse av kvinnor. Och representanten för den ansvariga myndigheten – socialstyrelsen – skyndar snabbt till läkarens sida: "När det gäller vuxna människor måste vi ge dem friheten att själva bestämma över sin kropp ---. Vi kan inte förbjuda en läkare att stå till tjänst med sitt yrkeskunnande ---. Det finns ju allvarigare missförhållanden att kämpa emot än att hindra invandrade kvinnor från att följa ett mönster som känns riktigt och rätt för dem." Och hälsovårdsministern svarar på en direkt fråga i Aftonbladet den 1 november om det är rätt av svenska läkare att omskära invandrarkvinnor: "Ja, om kvinnorna begär det och läkarna bedömer att det är lämpligt. Det finns ingen svensk lag som förbjuder omskärelse. Däremot är omskärelse av småflickor i hemmen misshandel."

Inför den folkstorm som utbröt förnekar läkaren att han gjort omskärelse och skyller på missförstånd mellan journalisten och honom. Man frågar sig onekligen hur det är möjligt för professorn att missförstå så många och raka frågor. I intervjun i övrigt, som han inte förnekar, hänvisar han till "ett religiöst mönster --- kvinnorna blir olyckliga om de inte får bli omskurna --- ömmande fall --- sker endast på mogna kvinnor som själva bett om

det". På en direkt fråga om hur han gör ifall det kommer en mamma, en mormor eller annan anhörig med en liten flicka som man vill ha omskuren blir svaret: "Då ställer jag inte upp."

Hur står det då egentligen till med uppfattningen i regeringen? Även där synes man vara på reträtt, men så långt som till lagstiftning är man inte beredd att gå. Men vad är då läkarnas bekännelse värd, om det den ena dagen, på fråga om det är rätt av svenska läkare att omskära invandrarkvinnor, kan heta: "Ja, om kvinnor begär det och läkarna bedömer att det är lämpligt", medan hälsovårdsministern samma dag kan uttala sig på det här sättet: "Omskärrelse av vuxna kvinnor kan bli aktuell av starka religiösa eller social-psykologiska skäl"? Några dagar senare kan det heta: "Vi tar bestämt avstånd från omskärrelse av flickor och kvinnor." Regeringen nöjer sig sedan med informationsinsatser till medicinalpersonal och till män och kvinnor i berörda invandrargrupper. Vad invandrarkvinnorna i Sverige behöver och kräver, lika väl som kvinnorna i de länder där omskärrelse är mycket vanlig, är ju en lagstiftning som klart förbjuder omskärrelse.

I ett uttalande från Riksförbundet internationella föreningen för invandrarkvinnor säger man att man "ser kvinnlig omskärrelse som ett uttryck för ett tusenårigt kvinnoförtryck. Kvinnor som invandrar till Sverige har en chans att lösgöra sig ur detta förtryck. Men vägen till frigörelse, till självrespekt och en egen identitet är lång. Genom att förbjuda kvinnlig omskärrelse i Sverige kan det svenska samhället ge invandrarkvinnorna ett entydigt stöd i deras frigörelsekamp. Förbud mot kvinnlig omskärrelse i Sverige är en akt av solidaritet med invandrarna – också mot männen. De måste få hjälp att förstå att äktenskaplig lycka inte beror på att kvinnan är oskuld utan på att det finns en öppen dialog mellan man och kvinna i äktenskapet. Om man däremot under sken av 'tolerans' och 'kultur' vägrar att ta ställning sviker man kvinnorna och kränker dem i deras strävan efter ett eget värde och en personlig integritet.

I solidaritetens namn kräver vi: **FÖRBJUD KVINNLIG OMSKÄRRELSE I SVERIGE!**"

Så säger alltså invandrarkvinnornas egen organisation.

Mycken grumlighet och okunskap döljer sig bakom de famösa uttalanden som gjorts från olika håll. Omskärrelse av kvinnor är en sedvänja som under senare år äntligen börjat ifrågasättas. Men fortfarande tassar såväl svenska som internationella politiker kring varje beslut med hänvisning till att man därmed skulle kunna försvåra frågans lösning, att en attitydförändring måste ske hos männen först osv. Men ett sådant respektfullt agerande vore faktiskt otänkbart om lidande av det här slaget och den här omfattningen skulle drabba män.

Vad det i själva verket är fråga om är att fortsätta ett kulturellt förtryck av kvinnor. I det socialdemokratiska kvinnoförbundets rapport till kongressen 1978 sägs det bl. a.:

"Historiskt sett har kvinnan i jämförelse med mannen ansetts vara mindre värd. I Sverige har kvinnan först under de senaste hundra åren sakta uppnått sin internationellt sett ganska unika ställning av relativ jämlikhet. I stora

*Om förbud mot
omskärelse av
kvinnor, m. m.*

delar av världen lever kvinnan förtryckt av manssamhällets traditioner, kultur och religion. Redan vid födelsen är dottern ofta mindre värd, eftersom det anses finare att få söner. Under barndomen fostras flickorna till underdånighet gentemot männen. Fadern och bröderna behandlar flickan som sin slav. I tonåren gifts hon bort och köps då genom brudpris av den blivande mannen och blir hans ägodel. I många länder skall hon därefter dölja sig för omvärlden.

Ett av de krav den blivande mannen och hans familj ställer på flickan är att hon skall vara oskuld. Den grymmaste seden för att bevara flickan garanterat orörd tills hon gifter sig och därefter trogen sin man är clitorisectomi. Seden är mer än 2000-årig och man uppskattar att 20 miljoner kvinnor och småflickor är omskurna, huvudsakligen i Afrika och arabvärlden. Omskärrelsen består i att man skär bort klitoris och ibland även blygdläpparna, så att flickan för all framtid förvägras sexuella lustkänslor. Operationerna sker oftast utan bedövning och utförs med ett vasst föremål, i bästa fall med ett rakblad.

Faraonisk omskärelse, som man sedan gammalt praktiserar bl. a. i Egypten, innebär att man förutom omskärelse syr ihop vagina så att endast en trång passage lämnas för urin och blod. Det ingreppet görs oftast i 4-8-årsåldern. När flickan ingår äktenskap skärs hon upp. En mängd följsjukdomar blir följderna av de olika omskärrelserna. Infektioner, blodförlust, urinvägsinfektioner, kallbrand, stelkramp och blodförgiftning är några av de vanligaste. Man räknar med att 10 % av de omskurna flickorna dör av sviterna.

Vad har då gjorts för att motarbeta detta barbari? På FN:s kvinnokonferens i Mexiko tystades frågan ner. Ämnet ansågs alltför känsligt. Trots påtryckningar har WHO inte gjort något kraftfullt. I flera länder har regeringar tagit avstånd från seden, men därefter ingenting gjort för att verkligen avskaffa den."

Och detta är tydligen också vad den svenska borgerliga regeringen nu är beredd till: att ta avstånd från seden, men inte lagstifta och inte heller ställa direkta krav i internationella organ. Och detta trots att svenska läkare med erfarenhet från de länder där omskärelse förekommer krävt lagstiftning, att invandrarkvinnornas organisation krävt det, att regeringar i de länder där omskärelse av kvinnor är vanligast själva föreslår lagstiftning för att stoppa stympningarna och att vi kvinnliga politiker, som fått klart för oss att det inte finns förbud mot omskärelse i Sverige och att denna brist kan utnyttjas felaktigt, kräver det.

I min interpellation ställde jag fyra frågor till hälsovårdsministern. Den första löd: Är det rätt av svenska läkare att omskära invandrarkvinnor? Den är motiverad av hälsovårdsministerns minst sagt dubiösa uttalanden i Aftonbladet den 1 november, som inte har dementerats. Hälsovårdsministerns svar då löd: Ja, om kvinnorna begär det och läkarna bedömer det som lämpligt.

Vad skall läkarnas lämplighetsbedömning gälla? Att omskärelse är fysiskt genomförbar? Eller är det hälsovårdsministerns uppfattning att läkare skall

*Om förbud mot
omskärelse av
kvinnor, m. m.*

bedöma lämpligheten av omskärelse och att politikerna därmed skall franhända sig ansvaret för sådana principiellt viktiga beslut?

Tilltron till läkarnas bedömning var tydligen mycket stor den 1 november, för att sedan minska i snabb takt. Det kan utläsas av svaret på min andra fråga: Är omskärelse av kvinnor att handla enligt vetenskap och beprövad erfarenhet och att ständigt söka vidga sina kunskaper? På den frågan svarar ministern att socialstyrelsen anser att ett sådant ingrepp strider mot vetenskap och beprövad erfarenhet och följaktligen är oförenligt med allmänna läkarinstruktionen och att särskild information om detta planeras till läkare och annan medicinspersonal. Det behövs tydligen särskild information till läkarna, så att de skall följa sina egna etiska regler också när det gäller invandrarkvinnor.

Jag tror personligen att upplysningen måste vara betydligt djupare. Den okunskap och de allmänna fördomar som kommit upp i dagen visar att mycket arbete återstår för att på alla nivåer i detta samhälle motverka detta kulturella förtryck av kvinnor.

Fortfarande kvarstår frågan till hälsovårdsministern: Skall jag upplätta hälsovårdsministern så, att hon nu tar tillbaka det famösa uttalandet från den 1 november och menar att det är fel av svenska läkare att omskära invandrarkvinnor?

Den centrala frågan, om regeringen är beredd att ta konsekvenserna av sina vackra ord och föreslå lagstiftning, besvaras via krystade ursäkter med ett nej. Eftersom det finns regler i läkarinstruktionen och straffbestämmelser för hälsofarligt kvacksalveri – som väl knappast avser omskärelse utförd av läkare – behövs ingen särskild lag om förbud mot omskärelse, säger statsrådet, men om det vid rättslig prövning skulle visa sig att nu gällande lagstiftning inte ger möjlighet att beivra medicinskt omotiverade fall av omskärelse, kommer givetvis frågan om särskild lagstiftning att tas upp. Vad menar egentligen hälsovårdsministern? Den rättsliga prövningen – hur skall den gå till? Förväntar man sig att en omskuren invandrarkvinna skall söka pröva om hon har blivit omskuren enligt lag eller ej? Och vad är medicinskt omotiverade fall av omskärelse? Omskärelse är omskärelse, dvs. att stympa de kvinnliga yttre könsorganen. Denna sedvänja är ett av manssamhällets grymmaste medel att behärska, passivisera och deformera kvinnan. Medicinskt motiverade operationer är något helt annat. Det är verkligen på sin plats att hälsovårdsministern förklarar vad hon egentligen menar. Vems intresse är det hon söker skydda med dessa formuleringar?

Den sista frågan gällde vårt internationella agerande och om regeringen är beredd att aktivt medverka till beslut i internationella organ om förbud mot omskärelse av kvinnor. Hälsovårdsministern svarar att Sverige har tagit vissa initiativ i Världshälsoorganisationen för att motarbeta omskärelse och talat i dessa frågor. Min fråga kvarstår: Är regeringen beredd att aktivt medverka till beslut i internationella organ om förbud mot omskärelse av kvinnor? Vad kommer regeringen att lägga fram för förslag vid FN:s andra kvinnokonferens i Köpenhamn 1980?

Låt mig för säkerhets skull upprepa mina frågor: Är det fel av svenska

*Om förbud mot
omskärelse av
kvinnor, m. m.*

läkare att omskära invandrarkvinnor? Vad menar hälsovårdsministern med medicinskt omotiverade fall av omskärelse? På vilket sätt skall den rättsliga prövningen kunna ske? Vad kommer regeringen att kunna göra vid FN:s andra kvinnokonferens?

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Fru talman! Jag tackar statsrådet för svaret – ett svar som är ett mycket tydligt bevis på regeringens dubbelmoral och hycklande liberalism i den här frågan.

Å ena sidan hänvisar Elisabet Holm till att Sverige i internationella sammanhang motarbetar detta yttersta förtryck från manssamhällets sida, denna fasansfulla förnedring av miljontals kvinnor. Vi vet – som Maj Britt Theorin framhöll – att mellan 20 och 30 miljoner kvinnor stympats och stympas främst i mellersta och norra Afrika men också i arabvärlden och därmed berövas all möjlighet till ett positivt sexualliv. Vi vet att många flickor dör i samband med stympningen.

I internationella sammanhang är det ofta tabubelagt att diskutera frågan. På konferensen i Mexico City kvinnoåret 1975 tystades den ner för att den var för känslig. Världshälsoorganisationen har gjort alldeles för litet. FN-diplomater har t. o. m. varnat för en öppen debatt. Därför är det naturligtvis bra och positivt att Sverige i internationella sammanhang agerar som motståndare, att vi väcker debatt och vågar diskutera problemet. Men diskussioner räcker inte – vi måste också kräva förbud.

Och hur står det till i Sverige? Regeringen vill uppenbarligen inte ens sopa rent framför egen dörr och förbjuda stympningen i Sverige. I svaret konstateras att *om* det vid rättslig prövning visar sig att nu gällande lagstiftning inte ger möjlighet att beivra medicinskt omotiverade fall av stympning, skall frågan om särskild lagstiftning tas upp.

Jag tycker, fru talman, att det uttalandet vittnar om en oerhörd cynism. Hur många kvinnor skall utsättas för detta ingrepp innan det är rättsligt prövat? Underförstått säger Elisabet Holm – och vidhåller därmed vad hon har sagt i en tidningsintervju – att i dag finns ingen särskild lagstiftning. Underförstått säger sjukvårdsministern därmed också att det finns medicinskt motiverade fall av stympning. Om sjukvårdsministern därmed avser operativa ingrepp på grund av cancer e. d., kallas det inte för omskärelse.

Vad som är djupt oroväckande med denna formulering är att bakom den ligger den falska tolerans som såväl Elisabet Holm som socialstyrelsens föredragande i dessa frågor. Kajsa Sundström, givit uttryck för. Vi måste förstå, säger de, vi får inte klampa in i andra människors kulturer och ropa på förbud och straff. Varför inte, frågar jag mig. Jag ser detta som ett manssamhällets tusenåriga budskap till oss kvinnor och ett godkännande av det som falsk liberalism.

I årtusenden har kvinnorna under motiveringar om än förståelse, än traditioner uppmanats att ta avstånd från de egna mänskliga rättigheterna. Och jag undrar om den svenska regeringen, Världshälsoorganisationen eller andra patriarkaliska organ skulle ha visat samma tolerans om denna tradition

Måndagen den
19 november 1979

*Om förbud mot
omskärelse av
kvinnor, m. m.*

hade drabbat pojkarna och männen.

Elisabet Holm hänvisar i sitt svar till invandrarorganisationerna och deras ansvar. Javisst, men regeringens ansvar då? Och borde inte Elisabet Holm något lyssna till vad den mest berörda invandrarorganisationen har att säga, nämligen invandrarkvinnornas förening via dess ordförande Mira Kakossaios.

Hon konstaterar för det första att ingen kvinna själv vill bli avskuren. Om en kvinna begär att bli det, beror det på den press hon är utsatt för från den grupp det gäller, främst då från männen men också från äldre stympade kvinnor. En avskuren kvinna förutsätts nämligen arbeta åt en tidigare stympad.

För det andra konstaterar hon att detta inte är någon religiös sedvänja. Den saknar förankring i islam och förekommer i de mest skilda nationer och, om man så vill, kulturer. Den förekommer också bland kristna. Stymplingen har uppkommit som ett svar på männens krav på att hans hustru skall förbli honom trogen och att hans barn som skall ärva hans egendom – eller rättare sagt pojkarna – garanterat skall vara hans egna. På så sätt är stymplingen en sten i den patriarkaliska samhällsordningen.

Enligt den professor i Sverige som sägs ha utfört avskärning skulle detta enbart ha skett på vuxna kvinnor. Om det nu vore så att det rör sig om religiösa sedvänjor, varför omskars då inte dessa kvinnor som barn? Det är ju tvärtom så, att många kvinnor i dag avstår från att återvända till sitt hemland av rädsla för att de eller deras barn skall drabbas. Nu kan de uppenbarligen inte känna sig trygga ens i Sverige. Det är regeringens svar på dessa kvinnors problem.

I en artikel i DN har Mira Kakossaios förklarat:

”Genom att förbjuda kvinnlig omskärelse kan det svenska samhället ställa upp bakom invandrarkvinnorna i deras kamp mot tusenårigt förtryck och stödjade dem i deras självrespekt, i deras rätt till sina egna kroppar och sin egen sexualitet. Invandrarkvinnans väg mot en egen identitet och ett personligt värde är lång. Det är en stor uppgift att stödja henne på denna väg och en kränkning att under sken av ’kultur’ och ’tolerans’ lämna henne i stick-et.”

Fru talman! När det gäller så extrema former av förtryck, som stympling av kvinnor innebär, får inte minsta tvekan råda om trovärdigheten i påståendet att detta inte tolereras av det svenska samhället. De kvinnor som i dag utsätts för utpressning i olika former och som förmås att gå med på detta måste genom en fullkomligt klar och entydig lagstiftning få hjälp och stöd för att kunna försvara sig.

Statsrådets svar ger milt sagt uttryck för tveksamhet när det gäller den nuvarande lagstiftningens tillämplighet. Den tveksamheten måste undanröjas. Det kan ske utan vidare dröjsmål om vi – som statsrådet påstår i svaret – är överens om det oacceptabla i att kvinnor stympas här i landet. I likhet med Maj Britt Theorin vill jag ställa frågan, och jag har ställt den tidigare: Är statsrådet beredd att snarast lägga fram förslag till lag som förbjuder

stympning av kvinnor? Är statsrådet alltså beredd att vidta åtgärder mot denna fruktansvärda misshandel – ja eller nej?

GUNNEL JONÄNG (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på den fråga som ställts av Gunilla André. Gunilla André har inte möjlighet att själv ta emot svaret i kammaren i dag, så jag gör det i hennes ställe.

Jag tror att den kvinna i Sverige som allra först engagerade sig i frågan om omskärelse över huvud taget var författarinnan Astrid Pettersson från Halland, en stridbar centerkvinna som redan i början av 1970-talet i tal och skrift började arbeta för att väcka opinion i den här frågan. Vi har redan tidigare inom Centerns kvinnoförbund beslutat att ta upp frågan inom den internationella kvinnoorganisation som vi tillhör och som skall hålla kongress i Hamburg 1980.

Vi har tidigare i dag diskuterat kvinnomisshandel här i kammaren. Omskärelse av kvinnor är ett annat uttryck för ojämställdheten mellan män och kvinnor, och den utgör en del av det kvinnoförtryck som råder i världen. Kvinnan nedvärderas till att vara ett sexualobjekt utan personligt värde och utan egen identitet. Det patriarkaliska mönstret är grymt. Allt underordnas männens behov och önsknings. Kvinnor stympas och förmenas därmed ett fullödigt sexualliv. Flickor upplever ångest inför ingreppet. Omskärelse medför alltså både fysiska och psykiska skador. Allt detta väger lätt när det gäller att omsätta manssamhällets värderingar i praktisk handling.

I Sverige är vi mycket ängsliga för att gripa in i eller nedvärdera andra kulturmönster än vårt eget. I tidigare inlägg har det hänvisats till ordföranden i Internationella föreningen för invandrarkvinnor, Mira Kakossaios, och jag vill också göra det. Hon talar å invandrarkvinnornas vägnar när hon säger: Omskärelse är inte kultur – det är förtryck. Det är detta som är den springande punkten i hela denna debatt.

Från svensk sida skall vi vara noggranna och försiktiga när det gäller att gripa in i andras kulturmönster – det har vi varit, och det skall vi fortsätta att vara – men omskärelse är inte kultur utan förtryck. Det är detta som måste bli utgångspunkten för vår debatt och för våra kommande åtgärder.

Vi kan här konstatera att vi i denna fråga har varit alltför passiva. Den kritiken tar jag åt mig av, lika väl som många andra gör. Vi har haft felaktiga utgångspunkter för våra motiv. Det är en missriktad tolerans som har lett oss. Omskärelse är en stympning, och därför kan och får vi inte acceptera den.

Vi måste från svensk sida ompröva hela vårt engagemang och vår motivering i denna fråga. Vi måste aktivt och kraftfullt gå ut i olika internationella sammanhang och säga just att omskärelse är tortyr och förtryck och att det inte kan eller får accepteras i vår värld. Jag vill fråga om statsrådet Holm är beredd att ställa upp på att vi går in i detta arbete från en ny utgångspunkt.

Vi har också tvingats att revidera den uppfattning som har förefallit vara den officiella i Sverige, nämligen att omskärelse skulle vara en religiös handling. Det är det alltså inte. Jag kan konstatera att det är invandrarkvin-

norna i Sverige som har öppnat mina ögon, och jag känner tacksamhet mot dem för detta.

Invandrarkvinnorna kräver förbud mot omskärelse i Sverige. Med utgångspunkt i den situation som i dag råder tror jag att det är nödvändigt att vi ser till att vi får ett förbud. Vi vet i dag inte så mycket om huruvida omskärelse av flickor förekommer i hemmen. Vi vet heller inte i vilken omfattning det förekommer inom sjukvården. Men för alla våra invandrarkvinnors skull, för att ge dem den trygghet de har rätt till i vårt land, måste vi få ett lagstadgat förbud mot omskärelse. Invandrarkvinnorna själva begär det, och det är ett motiv så gott som något för lagstiftning.

Det räcker inte med att – som det står i interpellationssvaret – invandrarorganisationerna har ett stort ansvar för att skydda invandrarkvinnorna mot dessa övergrepp. Det är självklart och riktigt, men det är vårt samhälle som har det yttersta ansvaret. Jag vill gärna återge vad Mira Kakossaïos har sagt i en artikel: Genom att förbjuda kvinnlig omskärelse kan det svenska samhället ställa upp bakom invandrarkvinnorna i deras kamp mot tusenårigt förtryck och stödja dem i deras självrespekt.

Här vi då mot denna bakgrund något annat val än att säga ja till ett lagstadgat förbud mot omskärelse? Om vi får en sådan lagstiftning i vårt land kan vi naturligtvis agera kraftfullare internationellt. Jag vill till sist säga att om vi kommer fram till att vi skall bedöma denna fråga från en ny utgångspunkt och utifrån en annan värdering än tidigare, innebär det också att vi går ut till de internationella organen och där ställer krav på förbud mot omskärelse. Vi har möjligheter att agera aktivt i många internationella sammanhang, och ett exempel har ju nämnts här i dag: kvinnokonferensen i Köpenhamn nästa år. Där har vi återigen möjlighet att ta upp denna fråga, men jag vill upprepa att det måste ske från denna nya utgångspunkt.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Fru talman! Hälsovårdsministern har i sitt svar på denna mycket viktiga fråga hänvisat till Sveriges initiativ i internationella sammanhang. Då åsyftas bl. a. att dåvarande statsrådet i folkpartiregeringen Hedda Lindahl tog upp omskärelse i Världshälsoorganisationen. Linnea Hörlén, folkpartistisk riksdagsledamot, tog också upp denna fråga under 1977 när hon var svensk representant i FN.

Det är bra att Sverige i FN har tagit upp dessa frågor. Men FN som organisation vill inte göra någonting. Helvi Sipilä, biträdande generalsekretärare i FN, hänvisar till att det inte finns något mandat att göra någonting mot omskärelse. Med andra ord: frågan om omskärelse har inte tillräcklig status för att behandlas i FN. Det är väl symtomatiskt om något. Kvinnors missförhållanden, kvinnors rätt att bestämma över sin egen kropp är fortfarande inte erkända problem. Eller snarare är det så att misshandel av kvinnor och förnekande av kvinnors rätt att bestämma över sin egen kropp är legitimt i de flesta länder.

Sverige är numera ett invandrarland. I de flesta sammanhang talar vi om att Sverige måste anpassa sig till detta. Då måste vi också i sammanhang där det

Nr 31

Måndagen den
19 november 1979

*Om förbud mot
omskärelse av
kvinnor, m. m.*

Måndagen den
19 november 1979

*Om förbud mot
omskärelse av
kvinnor, m. m.*

handlar om invandrarkvinnor ge dem samma lagliga skydd som är på väg att införas i de länder där omskärelse är regel.

I Elisabet Holms svar på Maj Britt Theorins interpellation och Eva Hjelmströms och Gunilla Andrés frågor anar jag samma anda som präglar FN:s ovilja att ta upp problemen, nämligen att det som  r förtryck av kvinnor  r kulturella traditioner och att av det skälet skall man inte blanda sig i frågan. Det  r förvånande, f r jag tror inte att detta  r ett synsätt som omfattas vare sig av svenska invandrarkvinnor eller av svenska kvinnor och m n. Jag vet inte hur Elisabet Holm ens inför sina moderata väljare skall kunna försvara att man i Sverige inte vill förbjuda omskärelse. Genom att inte införa ett lagförbud säger man i praktiken att det  r O.K. att omskärelse förekommer.

Statsrådet ELISABET HOLM:

Fru talman! Maj Britt Theorin har i sitt inlägg noga redogj rt för vad en omskärelse av kvinnor innebär och vilka konsekvenser det f r. Det är en officiellt riktig redogörelse, och jag behöver alltså inte upprepa detta.

Kvinnoorganisationerna i Afrika arbetar för att förbjuda omskärelse av kvinnor. Åtskilliga försök har gjorts för att få till stånd samlade internationella aktioner mot denna h lssofarliga och förödmjukande sedvänja. Jag vill framhålla att vi från svensk sida redan på 1950-talet tog upp frågan i WHO men fick ett kraftigt motstånd mot denna aktivitet. Sedermera har initiativ tagits i både FN och WHO.

Jag kan också nämna att en svensk läkare deltog som observat r vid ett i början av året anordnat WHO-seminarium i Khartoum, som främst behandlade kvinnlig omskärelse och dess följder för kvinnans hälsa. Seminariet ledde till utomordentligt kraftfulla uttalanden och krav på nationella och internationella aktioner för att utplåna omsk relseseden. Seminariets rekommendationer utgör en utmärkt grund för ökad aktivitet från de internationella organisationernas sida, främst Världshälsoorganisationen och Förenta nationerna.

Från svensk sida kommer arbetet i internationella organ att intensifieras. Jag är beredd att ställa upp på det, eftersom jag tycker att detta  r en viktig fråga att ställa sig bakom. Vi har också fortlöpande diskussioner med Världshälsoorganisationen i frågan. Via den svenska delegationen vid Förenta nationerna i Gen ve har kontakt tagits med olika afrikanska länder för diskussion om hur det fortsatta arbetet bör läggas upp. Vid WHO:s församling i maj 1980 skall frågan från svensk sida tas upp på nytt.

Jag vill väldigt gärna förklara bakgrunden till det referat i Aftonbladet som Maj Britt Theorin  beropade.

Jag kände över huvud taget inte till att omskärelse eventuellt förekommit här i Sverige, när Aftonbladet tog telefonkontakt med mig och gav mig ett kort referat av artikeln i Vi, som jag inte heller hade sett. Mitt uttalande till Aftonbladet hade innebörden att om en svensk läkare verkligen hade gjort ett sådant ingrepp, så måste det ha varit på kvinnans uttryckliga vilja och enligt hans bedömning en nödvändig  tg rd.

*Om förbud mot
omskärelse av
kvinnor, m. m.*

Detta uttalande innebär inte att jag anser att man skall acceptera att sådana ingrepp görs. Precis som Maj Britt Theorin tror jag inte alls att kvinnor begär det av fri vilja. Det finns starka skäl att tro att männen eller andra anförvanter utövar en kraftig påtryckning. I det fall som refererats kan jag tänka mig att om detta har skett och om påtryckningen varit utomordentligt kraftig, så kan läkaren ha funnit att ett *litet* ingrepp skulle kunna rädda kvinnan ur en mycket svår situation. Det var detta jag möjligen kunde tänka mig låg bakom de ingrepp som refererats i artikeln i tidningen Vi. Vad som verkligen förekommit håller man nu på att utreda inom socialstyrelsen. Jag håller med om att läkarens uttalanden var mycket motstridiga, och det är förbluffande om man kan ändra uppfattning om vad man har gjort och inte gjort med några veckors mellanrum.

Även jag har kontaktats av invandrarkvinnor. De har väddat till mig att inte lägga mig i deras seder och bruk, eftersom de anser att jag inte har förutsättningar att förstå bakgrunden. De har också sagt att de inte har någon som helst förståelse för svenska kvinnors sätt att leva och tänka. – Frågan om omskärelse är alltså inte så alldeles enkel.

Jag vill dock bestämt hävda att det måste finnas en gräns för hur vid toleransen för främmande kulturmönster skall vara. Barnäktenskap och omskärelse måste ligga utanför den gränsen. Det är min absolut bestämda uppfattning.

Jag kommer att noga följa utvecklingen av den här frågan, och skulle det visa sig att nuvarande regler inte är till fyllest, så skall naturligtvis frågan om lagstiftning om förbud aktualiseras. Men föreskriften i 3 § allmänna läkarinstruktionen om att varje patient skall behandlas i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet är en handlingsregel för läkare, och den som utan att ha behörighet som läkare mot ersättning utövar verksamhet på hälso- och sjukvårdens område kan enligt den s. k. kvacksalverilagen dömas för hälsofarligt kvacksalveri, t. ex. i det fallet att han genom olämplig behandling åsamkar någon en skada som inte är ringa. Vid sidan av denna reglering finns det, som jag berörde i mitt svar, en straffbestämmelse i brottsbalken mot misshandel. Att denna kan bli tillämplig, om t. ex. ett ingrepp av det slag som här är aktuellt skulle ske under tvång eller avse ett barn, torde vara uppenbart.

Regeringen är av den uppfattningen att omskärelse av kvinnor är möjlig att beivra med nuvarande lagstiftning, men då vi saknar juridiska prejudikat kan man naturligtvis inte vara hundra procentigt säker på att alla fall täcks helt. Detta gäller inte speciellt för detta område, utan det gäller för all lagstiftning.

På Maj Britt Theorins första fråga, om det är rätt av svenska läkare att omskära invandrarkvinnor, är svaret nej.

När det gäller frågan om huruvida omskärelse av kvinnor är att "handla i enlighet med vetenskap och beprövad erfarenhet och ständigt söka vidga sina kunskaper" blir svaret också nej.

Beträffande nästa fråga, om regeringen är beredd att förelägga riksdagen förslag om förbud mot omskärelse av kvinnor i Sverige, kan jag säga att

Måndagen den
19 november 1979

*Om förbud mot
omskärelse av
kvinnor, m. m.*

regeringen i dagsläget icke är beredd att göra detta. Men om den nuvarande lagstiftningen inte visar sig täcka området helt skall regeringen ta upp frågan.

På frågan om regeringen är beredd att aktivt medverka till beslut i internationella organ om förbud mot omskärelse av kvinnor är svaret ett obetingat ja.

MAJ BRITT THIFORIN (s):

Fru talman! Får jag först säga att det känns bra att det råder stor enighet bland kvinnorna i Sveriges riksdag om att icke acceptera omskärelse. Det finns tydligen också en bred enighet inom åtminstone fyra partier om att en lagstiftning med förbud mot omskärelse i Sverige är en nödvändighet. Detta bör rimligen leda till att lagstiftningen kommer, med eller mot moderata samlingspartiets vilja. Vi får väl återkomma, om regeringen inte själv har förmåga att lösa problemet.

Jag tackar hälsovårdsministern för de klarläggande svar som nu kom. Det känns mycket bra. Det är alltså fel av svenska läkare att omskära kvinnor. Därmed vet också läkarna hur det förhåller sig och kan följa de bestämmelser som vi är beredda att ge dem, så att de inte bara har att gå efter eget omdöme, vilket tydligen inte alltid har fungerat.

Det kändes också befriande att hälsovårdsministern klargjorde att hon, liksom jag, finner det mycket underligt att denne gynekologiprofessor kunde skifta uppfattning från vecka till vecka och att han kunde göra dessa minst sagt märkliga uttalanden. Det känns också bra när det deklarerades att gränsen för vår tolerans – den kan alltså inte vara hur vid som helst – går vid bl. a. barnäktenskap och omskärelse.

Jag kan emellertid inte förstå den cynism som hälsovårdsministern visar när hon säger att vi saknar juridiskt prejudikat för om lagen är till fyllest eller ej, varför regeringen inte är beredd att lägga fram något förslag om förbud mot omskärelse i Sverige.

Vad invandrarkvinnorna har begärt, vad de läkare har begärt som deltagit i den konferens i Khartoum som Elisabet Holm redogjorde för, vad de politiska partiernas företrädare här har begärt och vad de regeringar begär där omskärelse verkligen är vanlig, det är att lagstiftning skall användas som ett medel mot stympling. Elisabet Holm redogjorde för vad man hade kommit fram till i Khartoum i fråga om internationella och nationella åtgärder för att hindra omskärelse. Varför är då inte vår regering beredd att medverka till en lagstiftning som helt klargör inställningen i det här landet och ger det stöd till invandrarkvinnorna som dessa anser sig behöva?

Jag har frågat vad man kommer att göra, om man kommer att agera internationellt, men jag har också frågat vad man ämnar göra vid FN-konferensen i Köpenhamn. Vad Bonnie Bernström tog upp här är mycket centralt och viktigt. Opinionen bland männen, bland beslutsfattarna i världen, är ännu icke mogen för att ens diskutera frågan om omskärelse. Bonnie Bernström redogjorde för hur det har gått i FN. Jag har själv varit med i FN och har hört hur företrädare för arabvärlden har återkallat de kvinnliga

företrädarna till ordningen, när dessa talat om jämställdhet, med ropet att åka hem och ta hand om sina barn – det vore en bättre insats för jämställdheten. Det var förra året. Nej, världens beslutsfattare – till allt övervägande delen manliga – måste faktiskt inse att de är tvungna att ta ställning till frågan om kvinnlig omskärelse och den stympning som det innebär och att de inte har rätt att gömma sig bakom tal om sedvänja eller inblandning i kulturella seder. Bara en kraftfull opinion i alla länder kan tvinga fram en ändring! Därför är det centralt och viktigt vad en svensk regering är beredd att göra – att lägga direkta förslag, att agera vid det första tänkbara tillfället, nämligen kvinno-konferensen i Köpenhamn, och i Sverige lägga fram förslag till förbud mot omskärelse. Hur skall vi kunna agera internationellt och kunna vinna trovärdighet för vår ståndpunkt om vi inte ens här hemma är beredda att säga att omskärelse är helt oacceptabelt och emot vår kulturella sedvänja, att vi inte kommer att kunna acceptera det? Inrättandet av en lagstiftning är att deklarera att man verkligen vill förbjuda omskärelse, inte bara i andra länder utan också i vårt eget land.

Det finns utmärkt och nyttigt material att läsa i den här frågan. Det har jag ägnat mig åt under några veckor och lärt mig enormt mycket. Vi skall inte glömma att om vi gömmer oss bakom sådana underliga formuleringar som finns i interpellationssvaret och inte är beredda att sätta hårt mot hårt och följa de rekommendationer som såväl internationella organ som läkare här hemma som kan ämnet kräver, då kan vi faktiskt bidra till att institutionalisera sådana här operationer på moderna sjukvårdsinrättningar. Och det vore verkligen att motverka det man vill åstadkomma, nämligen ett stopp av denna stympning av kvinnor, ett stopp av det kulturella förtryck av kvinnor som omskärelse innebär.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Fru talman! Låt mig också uttrycka en glädje över att det från fyra av riksdagens partier faktiskt ställts krav på en lagstiftning, men också en förvåning över att moderaterna fått styra och ställa i regeringen i den här för kvinnorna så väsentliga frågan. Det är uppenbarligen så att centern och folkpartiet har fallit undan, precis som i så många andra frågor.

Men, som sagt, jag är glad därför att det rimligen innebär att vi kommer att få en lagstiftning om inte nu så till våren, efter motionstiden.

Jag är däremot inte lika nöjd som Maj Britt Theorin med det svar som Elisabet Holm gav på våra frågor. Det är uppenbarligen inte bara professorer som ändrar uppfattning från vecka till vecka. Det är t. o. m. så att statsråd gör det i ett och samma svar. Elisabet Holm svarade nej på två direkta frågor men vidhöll samtidigt att det inte är någon enkel fråga, att en rad invandrarkvinnor faktiskt kontaktat henne och sagt åt henne att det här är deras kulturmönster och att vi inte skall lägga oss i det. Hon vidhåller därmed den uppfattning som hon gav uttryck för redan i svaret, nämligen att det här är en kulturell fråga, som vi skall visa respekt för i den svenska lagstiftningen.

Jag tycker att det här finns något som inte tagits fram tillräckligt, nämligen att vi har en lagstiftning i detta land som gäller alla människor som finns här.

Måndagen den
19 november 1979

*Om förbud mot
omskärelse av
kvinnor, m. m.*

Vi har en lagstiftning som gäller aga av barn, en lagstiftning som man kanske inte har i alla andra länder, men de som bor här skall och måste respektera den lagen. Det finns en gräns för hur vid toleransen får vara. Den gränsen har definitivt överskridits när det gäller stympling av kvinnor. Jag vägrar att använda begreppet omskärelse i detta sammanhang, därför att det är inte detta det är fråga om. Det är stympling eller avskärelse.

Elisabet Holm sade återigen att vi skall intensifiera våra ansträngningar i de internationella organen. Men, som Bonnie Bernström också framhöll, i FN vägrar man att ta i den här frågan ens med tång.

Vad innebär då detta intensifierade arbete? Det gavs inget klagörande besked. Kommer den svenska regeringen att ställa krav på förbud också i andra länder eller inte? Vi kan, fru talman, inte förhålla oss neutrala i den här frågan längre. Vi måste helt enkelt kräva förbud mot det här förtrycket av kvinnorna.

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Fru talman! Lagars funktion kan man diskutera i det oändliga. Vi vet ju att ett missförhållande inte behöver förändras av det faktum att man förbjuder det, men det har inte avhållit riksdagen från att stifta lagar. Vi har också insett att lagar många gånger har ett viktigt symbolvärde. Vi hade här i förmiddags en debatt om hustrumisshandel. Kravet var att ändra de åtalsregler som nu finns. Jag tror att alla då var överens om att ändrade åtalsregler inte skulle förhindra att kvinnomisshandel inträffar även i fortsättningen, men att det var en viktig bit på vägen. Detsamma gäller förbud mot omskärelse av kvinnor, det kan vara ett viktigt instrument för många av de invandrarkvinnor som vill försvara sig mot sådana övergrepp.

Jag skulle här också vilja säga att jag tror det är symtomatiskt att det här i kammaren nu bara finns kvinnor, att männen gick ut när den här omskärelsedebatten började. Det visar vilken lång väg vi har kvar i arbetet på jämställdhet mellan kvinnor och män, i arbetet för kvinnans rätt att bestämma över sin egen kropp. Männen är icke engagerade i detta beslutsfattande, även om de inte alltid är emot oss. Detta understryker att vi måste sätta in större press i de här frågorna.

Avslutningsvis vill jag säga: Låt nu inte prestige gå före fall! Det vore önskvärt om hälsovårdsministern här kunde uttala att vi i dag kanske bör säga ja till ett lagskydd mot omskärelse.

GUNNEL JONÄNG (c):

Fru talman! Den här materian är, liksom det vi diskuterade tidigare i dag – kvinnomisshandel – mycket svår att hantera. Jag tycker för min del att det är svårt att vara tvärsäker i de här frågorna. För mitt ställningstagande har jag därför valt att lyssna på invandrarkvinnorna, som ändå har bättre förståelse för och insyn i detta problem än vad jag har. Vi måste nog lägga den största vikten vid vad invandrarkvinnorna tycker och tänker. Om de upplever ett lagstadgat förbud som en trygghet, bör vi också tillmötesgå deras önskan.

Jag ställde frågan om statsrådet Elisabet Holm ville omvärdera motiven för

*Om förbud mot
omskärelse av
kvinnor, m. m.*

vårt tidigare arbete med denna fråga och uttala att vi skulle gripa oss an med detta arbete från nya utgångspunkter, nämligen att omskärelse inte är ett led i ett kulturmönster utan att det är ett förtryck. Jag fick inte något entydigt svar på frågan, men jag vill notera vad statsrådet sade om att vi måste sätta en gräns för vidden av vår tolerans och att den gränsen bör gå vid barnäktenskap och omskärelse. Det tycker jag är ett viktigt konstaterande. Jag vill tolka uttalandet så att vi bör ha möjlighet att från nya utgångspunkter gripa oss an med arbetet på att, inte minst internationellt, motarbeta omskärelse av kvinnor.

Jag tycker att vi också har anledning att skärpa våra krav i de internationella organen och de internationella sammanhangen. Det finns inte längre någon anledning för oss att hysa den litet försiktiga ängslan som vi tidigare har haft för att träda andra människors kultur och integritet för när. Vi ser detta bruk som ett förtryck mot kvinnor, och vi har möjlighet att på ett kraftfullt sätt arbeta för att få en ändring i rådande förhållanden.

Statsrådet ELISABET HOLM:

Fru talman! Det här är en debatt som verkligen engagerar. Det är bra, tycker jag.

Men när man är personligt engagerad i en debatt kan det hända att man inte lyssnar intensivt till mer än vad som bäst passar en själv. Eva Hjelmström ville låta påskina att jag skulle hysa förståelse för de invandrarkvinnor som hade bett mig att inte lägga mig i deras seder och bruk. Jag har naturligtvis förståelse för att de måste befinna sig i en mycket svår situation, men därifrån till att acceptera omskärelse är det ett mycket långt steg. Det hade därför varit bra om Eva Hjelmström också hade hört på när jag sade att jag tar direkt avstånd från omskärelse och barnäktenskap.

Frågan om en särskild lagstiftning är givetvis viktig. Vi har diskuterat den vid en överläggning som jag kallade till med anledning av den händelse som refererades i tidskriften Vi. Jag kallade då samman invandrarministern, socialstyrelsen och socialdepartementet samt representanter för justitiedepartementet för en överläggning i de här frågorna. Därvid framkom klart, från både justitiedepartementet och socialstyrelsen, att nuvarande lagstiftning täcker även ett förbud mot omskärelse.

Det framkom vid överläggningen också att det bland invandrargrupper finns även andra former av stympning. De kanske inte är riktigt lika brutala som den här typen, men det finns ändå andra former, som vi i så fall också måste lagstifta emot. Även dessa former av stympning kan den nuvarande läkarregeln täcka.

Jag har personligen ingen som helst anledning att motarbeta en sådan lagstiftning – tvärtom. Är det nödvändigt och visar det sig att det finns en kraftig uppslutning kring en sådan skall vi naturligtvis lagstifta, men det blir då förmodligen justitiedepartementets sak att göra det. Då måste man emellertid – det är jag ganska övertygad om – också ta med andra former av stympning som förekommer bland invandrargrupper, och detta kan göra lagstiftningen mer komplicerad.

Jag är självfallet villig att arbeta med de här frågorna utifrån de värderingar som vi anlägger sedan vi nu fått klart för oss att inga religiösa mönster ligger bakom omskärelsen av kvinnor, utan att det helt klart är fråga om ett förtryck mot kvinnor. Det är åtminstone kvinnorna i det här landet uppenbarligen helt eniga om.

Jag delar Bonnie Bernströms förtrytelse över att inga män finns i kammaren när vi diskuterar dessa frågor.

Regeringen har ännu inte utsett någon delegation till kvinnokonferensen i Köpenhamn, och det finns alltså möjligheter att nominera delegater som kan föra fram de här frågorna med kraft i Köpenhamn. Jag tycker också att vi nu skall sluta, som Maj Britt Theorin sade, att tassa kring dessa frågor. Jag delar uppfattningen att man har gjort detta länge nog men att det ändå i vissa fall kan behövas en viss försiktighet.

MAJ BRITT THEORIN (s):

Fru talman! Det finns kanske naturliga skäl för vår misstänksamhet när det gäller hur djupt det egentligen känns hos hälsovårdsministern att ingripa, eftersom svaret innehåller så många tvetydigheter.

Jag vill alltså slå fast att Elisabet Holm här har sagt att hon tar avstånd från barnäktenskap och omskärelse. Det står inte i överensstämmelse med det uttalande som Elisabet Holm gjorde den 1 november i ett pressmeddelande, då hon bl. a. sade att omskärelse av vuxna kvinnor kan bli aktuell av starka religiösa eller socialpsykologiska skäl. Nu vet vi att det argumentet inte längre gäller. Omskärelse tar man alltså helt och hållet avstånd ifrån.

Elisabet Holm har inte personligen någonting emot en lagstiftning som skulle förbjuda omskärelse. Men då får vi väl ändå be om ett klarläggande av den dubiösa formulering som återfinns i interpellationssvaret och som kan ge möjlighet att motverka en lagstiftning. Där står det:

"Om det vid rättslig prövning skulle visa sig, att nu gällande lagstiftning inte ger möjlighet att beivra medicinskt omotiverade fall av omskärelse, kommer givetvis frågan om särskild lagstiftning att tas upp."

Det finns inga medicinskt motiverade fall av omskärelse! Omskärelse är stympning och ingenting annat, och jag tror det skulle vara på sin plats, om hälsoministern klargjorde sin inställning här. Medicinskt motiverade fall av operationer är någonting annat, men man kan alltså inte bakom en sådan här formulering få dölja en bristande vilja att agera.

Det ser ändå ut som om vi samtliga skulle vara överens om att söka bryta den makt som juridiska instanser och andra makthavare i detta samhälle har, oftast företrädna av män som inte riktigt förstår vad det är fråga om. Om vi nu är överens om att omskärelse icke skall förekomma, då är det också vår sak att se till att vår regering lägger fram förslag i lagstiftningens form som förbjuder omskärelse i det här landet.

Men låt oss få ett klargörande från Elisabet Holm av det förra inlägget som en förklaring till uttalandet i Aftonbladet om ett litet ingrepp som skulle vara acceptabelt, för det är också mycket tveksamt. Det finns, som sagt, inga

medicinskt motiverade fall av omskärelse, men det kan finnas medicinskt motiverade fall av operationer, och det är någonting helt annat.

EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Fru talman! Jag har väldigt svårt att riktigt förstå Elisabet Holm på grund av motsägelsefullheten hela tiden såväl i hennes inlägg under diskussionen som i det svar vi har fått.

Nu upprepade Elisabet Holm uttryckligen att hon tar avstånd från omskärelse, och det är naturligtvis mycket bra. Men som sagt – så står det inte i interpellationssvaret. Där uttrycks en tväksamhet huruvida det är möjligt att rättsligt beivra det eller inte.

Och om det nu är så att Elisabet Holm tar avstånd från omskärelse, varför inte lagstifta? Då försöker Elisabet Holm hänvisa till att det är justitieministerns sak. Ja, det var också därför jag ursprungligen ställde frågan till justitieministern.

Sedan sade Elisabet Holm att nu, när det har framkommit nya värderingar och – om jag uppfattade rätt – nu när vi fått klart för oss att det inte är religiösa värderingar som ligger bakom omskärelsen, då kan vi naturligtvis beivra det och då kan statsrådet också tänka sig att lagstifta mot det. Men då är vi tillbaka vid ursprungsvalet. Om det nu vore religiösa värderingar som låg bakom, skulle Elisabet Holm ändå acceptera stympning av kvinnor? Hur långt sträcker sig egentligen den moderata toleransnivån frågar man sig när man hör sådana uttalanden.

Jag återkommer till att om statsrådet är överens med oss övriga fyra om att ta avstånd från omskärelse – och om vi bortser från sådana här diffusa saker som ”små ingrepp” och en del andra uttalanden – borde Elisabet Holm i dag vara beredd att ställa sig upp och säga: Regeringen kommer att lägga fram ett lagförslag som förbjuder stympning av kvinnor. Varför gör statsrådet inte det?

BONNIE BERNSTRÖM (fp):

Fru talman! Efter Elisabet Holms senaste inlägg tror jag att vi alla här i kammaren är ganska överens om att inse det avskyvärda i omskärelse, vad omskärelse egentligen är, att lagstiftningen inte är tillfyllest och att en lagstiftning måste komma till stånd.

Elisabet Holm har anfört att det finns tekniska hinder för lagstiftning i denna fråga. Det är i och för sig ett argument, men det är ju knappast något hållbart försvar. Så pass många duktiga byråkrater finns det ändå i departementen att de mycket väl skulle kunna formulera en lag på den här punkten.

Egentligen är det bäst att vi avslutar den här debatten nu, för att inte låta hälsovårdsministern binda sig för mycket vid de tidigare givna svaren. Det bör finnas en handlingsfrihet för att senare gå ut och säga att vi måste ha en lagändring. Det är ändå det som är innebörden i Elisabet Holms senaste inlägg – att vi kommer att få till stånd en lagändring.

Nr 31

Måndagen den
19 november 1979

*Om förbud mot
omskärelse av
kvinnor, m. m.*

Måndagen den
19 november 1979

*Om förbud mot
omskärelse av
kvinnor, m. m.*

GUNNEL JONÄNG (c):

Fru talman! Jag kan instämma i mycket av vad Bonnie Bernström sade senast. Jag tycker att vi har haft en god debatt i den här frågan och att själva sakfrågan inte skall skymmas av något slags polemiskt intresse.

Elisabet Holms senaste inlägg upplever jag så att vi ser likadant på frågan om omskärelse. Jag noterar också att Elisabet Holm sade att om det behövdes, ville hon personligen verka för att en lagstiftning kommer till stånd. Det visar att det finns en stor överensstämmelse i våra uppfattningar, och utifrån detta kan vi nu arbeta vidare.

Statsrådet ELISABET HOLM:

Fru talman! Jag vill bara förklara några uttryck som Maj Britt Theorin frågade om.

I ett uttalande står det att omskärelse kan vara aktuell av vissa skäl. Vill man finna fel i en formulering, så kan man naturligtvis misstolka också detta. Den rätta tolkningen bör vara att omskärelse kan aktualiseras av kvinnor av sociala eller religiösa skäl – alltså att det är av sådana skäl som de söker läkare för att få omskärelse utförd.

Sedan till det som står i interpellationssvaret om medicinskt omotiverad omskärelse. Att finna fel i ordval är uppenbarligen också här vad Maj Britt Theorin är ute efter. Vad som åsyftas är att det förekommer medicinskt motiverade operationer som till sin karaktär, tekniskt sett, liknar omskärelse. Läkarna säger också att sådant förekommer ibland här i Sverige.

Vi är ense om innebörden här, och jag ser alltså inte att det finns någon anledning för Maj Britt Theorin att misstro min uppriktighet i de här frågorna.

MAJ BRITT THEORIN (s):

Fru talman! Nej, Elisabet Holm, det är verkligen ingen vilja att misstolka eller misstro som ligger bakom mina frågor. Jag frågade faktiskt i mitt första inlägg, och det gjorde jag mot bakgrund av de olika turer regeringen haft i den här frågan.

Jag hälsar med tillfredsställelse att vi nu samtliga hamnat på samma ståndpunkt, för jag tror att det är det centrala och viktiga. Men faktum är att de skrivningar som funnits i de uttalanden som Elisabet Holm gått ut med inte kunnat misstolkas av någon, för där står tydligt och klart att omskärelse av kvinnor "kan bli aktuell av starka religiösa eller social-psykologiska skäl". Sedan tar man som ursäkt att en rättslig prövning skall ske om man annars inte kan beivra medicinskt omotiverade fall av omskärelse.

Men med den förklaring som Elisabet Holm gett här i dag och som jag efterlyst redan från början är jag fullt nöjd. Det finns nämligen inga medicinskt motiverade fall av omskärelse. Är vi fullt överens där kan också läkarkåren i det här landet vara informerad om att det som sagt inte finns några medicinskt motiverade fall av omskärelse, däremot av operationer.

Det handlar inte om något felsökeri, Elisabet Holm. Det gäller bara att det faktiskt funnits så många variationer i uttalandena från regeringens sida att vi

inte riktigt vetat var vi haft hälsovårdsministern någonstans. Men den här debatten har varit mycket klagörande, och såvitt jag förstår finns det inte heller något motstånd från Elisabet Holms sida mot en lagstiftning. De tekniska finesserna skall vi nog klara av. Och får vi den lagstiftning som vi samtliga eftersöker här, framför allt invandrarkvinnorna, kommer vi att finna att vi äntligen tagit ett bra steg på den väg som vi gärna förordar andra länder att vara med på.

Det finns ingen nu kvardröjande misstänksamhet från min sida. Elisabet Holm har klagjort vad hon egentligen menade. Det hade i och för sig varit bra om vi fått det svaret från början, men jag är helt nöjd nu.

Överläggningen var härmed avslutad.

§ 5 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

1979/80:48 till lagutskottet

1979/80:54 till konstitutionsutskottet

1979/80:57 och 58 till skatteutskottet

1979/80:59 till konstitutionsutskottet

§ 6 Föredrogs och hänvisades

Motion

1979/80:101 till skatteutskottet

§ 7 Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkanden 1979/80:11, 15 och 16

Finansutskottets betänkanden 1979/80:1–5

Justitieutskottets betänkande 1979/80:10

Lagutskottets betänkande 1979/80:9

Utrikesutskottets betänkanden 1979/80:2 och 3

Socialförsäkringsutskottets betänkanden 1979/80:4–7

Socialutskottets betänkanden 1979/80:8 och 10

Kulturutskottets betänkanden 1979/80:4–10

Utbildningsutskottets betänkanden 1979/80:1–4

Trafikutskottets betänkande 1979/80:4

Jordbruksutskottets betänkanden 1979/80:2–6

Näringsutskottets betänkanden 1979/80:1–5

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 1979/80:4

Civilutskottets betänkande 1979/80:4

§ 8 Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningar 1979/80:67–69

§ 9 Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1979/80:9 med anledning av propositionen 1978/79:111 om åtgärder mot

krångel och onödig byråkrati m. m. i vad den hänvisats till skatteutskottet och avser budgetdepartementets och handelsdepartementets verksamhetsområde jämte motioner

Anmälan av interpellation

Socialutskottets betänkanden

1979/80:11 med anledning av dels propositionen 1978/79:118 om ändring i läkemedelsförordningen m. m. jämte motioner, dels viss del av propositionen 1978/79:202 om avgiftsuttaget till försäkringen för tilläggs pension och arbetsskadeförsäkringen under åren 1980–1984, m. m.

1979/80:12 med anledning av vissa motioner som väckts i anslutning till propositionen 1979/80:1 om socialtjänsten och som avser förhandlingar rörande ändrat huvudmannaskap för ungdomsvårdsskolorna och de allmänna vårdanstalterna för alkoholmissbrukare

Civilutskottets betänkande

1979/80:5 med anledning av motioner rörande utbyggnaden av Sölvsbackaströmmarna

§ 10 Anmälan av interpellation

Anmälades och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 16 november

1979/80:70 av andre vice talmannen *Thorsten Larsson* (c) till kommunikationsministern om utbyggnad av kollektivtrafiken i Malmöområdet:

Oljekrisen har gjort att samhället måste mobilisera alla krafter för att spara olja. En betydande åtgärd är sparandet i trafiken. Alla är överens om att de kollektiva transporterna måste ta över större anpartar. Redan nu kan en ökad användning av tåg och bussar konstateras.

För bara något år sedan hade SJ planer på att dra in pendeltågen Malmö–Lund (Eslöv). Enligt tidningsuppgifter går dessa tåg numera mycket välbesatta, och det anses nu att en utökning måste ske. Genom de nu starkt utbyggda orterna Staffanstorps, Dalby, Veberöd och Sjöbo finns ännu järnvägen till Malmö kvar. Den användes endast för tillfälliga godståg. Enligt uppgift har den av strategiska skäl fått ligga kvar för sådana transporter.

Samtidigt har den med järnvägen längsgående väg 12 blivit så hårt belastad att man nu planerar att bygga om den och bygga nytt på vissa sträckor. Denna vägbyggnad kommer att kosta många miljoner. Enligt mångas uppfattning borde nu persontrafiken återupptagas på den här nämnda järnvägssträckan. De ifrågavarande samhällena är numera starkt utbyggda, och många som bor där har sina dagliga arbeten i Malmö. Dessa pendlare och andra resande skulle säkerligen med fördel kunnat utnyttja ett kollektivt färdmedel. I hållplatser på ett par olika ställen vid tätorterna kunde etableras och därigenom ligga

centralt till liksom slutpunkten i Malmö city, men givetvis kompletterade med åtgärder som välanpassade tidtabeller samt bil- och cykelparkering vid hållplatser och järnvägsstationer. Anslutningstrafik från Malmö C ut i staden finns men kan måhända förbättras.

Det finns alltså stora möjligheter att här, i enlighet med tidens krav, etablera nödvändig kollektiv trafik till människornas tjänst. Samtidigt avlastas hårt trafikbelagda vägar.

Jag vill därför ställa följande frågor till kommunikationsministern:

Är det inte angeläget att utbygga kollektivtrafiken?

Vilka möjligheter finns att återuppta persontrafiken på järnvägslinjen Malmö–Staffanstorp, Dalby, Veberöd och Sjöbo?

Nr 31

Måndagen den
19 november 1979

Anmälan av interpellation

§ 11 Kammaren åtskildes kl. 14.40.

In fidem

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert